

Jaarprogramma Duurzaamste Stad 2010

Gemeente Groningen

Vastgesteld door de gemeenteraad op 16 december 2009

duurzaamste **stad** groningen.nl

Inhoud

Samenvatting	3
1. Inleiding	5
2. Terugblik 2009	6
3. Vooruitblik 2010	9
4. Uitvoeringsprogramma	10
4.1 Thema gebouwde omgeving	11
4.2 Thema mobiliteit	15
4.3 Thema ecologie	18
4.4 Thema duurzaam ondernemen en innoveren	20
4.5 Thema eigen bedrijfsvoering	23
4.6 Thema communicatie, participatie, educatie	26
5. Financiën	28
Bijlagen.....	30
Bijlage 1. Inzet op leefomgevingkwaliteit.....	31
1.2 Bodem	32
1.3 Afval	34
1.4 Lucht	35
1.5 Geluid	37
Bijlage 2. Ontwikkelingen milieu/duurzaamheidsbeleid	39
Bijlage 3. Samenwerking externen	43
Bijlage 4. Overzicht subsidieregelingen	45

Samenvatting

Duurzame energie

Met dit *Jaarprogramma Groningen Duurzaamste Stad 2010* werken we aan een duurzame, toekomstbestendige stad. Een opdracht met een lange looptijd, die wat ons betreft zelfs geldt voor meer dan één generatie. Onze belangrijkste boodschap is: voor een transitie naar een energieneutrale stad in 2025 zullen we nú alle zeilen moeten bijzetten voor de opwekking van duurzame energie en zullen we door moeten gaan met de extra inzet op energiebesparing. Mobiliseren, stimuleren, bewustmaken, samenbrengen en faciliteren. Het jaar 2010 staat wat ons betreft in het teken van energiebesparen en duurzame energie opwekken. Een opgave die we zoveel mogelijk samen met onze partners willen bereiken.

Verandering voelbaar

Groningen wordt duurzamer en de noodzakelijke verandering is voelbaar bij veel mensen. Op verschillende gebieden werken partijen enthousiast en energiek samen. Enkele feiten: Wooncorporatie Lefier Stad Groningen renoveert 400 woningen duurzaam in Lewenborg (van energielabel E naar B) en laat 20.000 vierkante meter groen dak aanleggen. De Huismeesters is genomineerd voor de landelijke Groene Parel Award 2009 voor hun project Froukemaheerd in Beijum: 96 huurwoningen krijgen nieuwe zonnecollectoren en zonnecellen die elektriciteit opwekken. Flinkke investeringen met directe besparing voor huurders door een lagere energierekening. In Hoogkerk werken bewoners, bedrijven en scholen samen aan energiebesparing. Het Noorderzonfestival weet een groot publiek te bereiken met haar 'groene aanpak'. Met de inzet van velen zijn de titel Fairtrade Gemeente en de gedeelde tweede plaats van Groningen op de landelijke duurzaamheidsmeter bereikt.

Koploper

We merken dat de stad een eigen 'duurzaamheidbeweging' krijgt, waarin koplopers elkaar opzoeken en weten te vinden. Deze koplopergroep is divers en groeit. Vrijwel maandelijks sluiten nieuwe partijen aan. We hebben het over onze partners in het Akkoord van Groningen, over ondernemers, scholen, studenten, organisatoren van evenementen, nieuwe bewegingen als Transition Town, lokaal bekende cabaretiers, het Groninger Forum, enzovoorts. De mensen van deze organisaties willen van Groningen

een duurzamere stad maken. Ieder op z'n eigen manier en graag in samenwerking met anderen. Het is een van de kostbare krachten die nodig is om de transitie mogelijk te maken.

Brede basis

Wij hebben als dragers van duurzaamheid de thema's energie en kwaliteit van de leefomgeving gekozen. Groningen kiest bewust voor een programmatische aanpak van zijn duurzaamheidsbeleid¹. Dit jaarprogramma 2010 is de derde in een reeks. Het beleid hebben we beschreven in het *Beleidskader duurzaamstestad.groningen-.nl* en in de *Routekaart Groningen Energieneutraal⁺ 2025*. In 2008 is het eerste jaarprogramma gerealiseerd. Het was een jaar van investeren en uitproberen, van verbreden en verbinden in relaties, contacten, projecten en studies. In 2009 zijn concrete resultaten geboekt, vele in samenwerking met anderen. We hebben ook geleerd dat enthousiast samenwerken niet genoeg is. Focus is nodig om maximale effecten te bereiken. Metingen laten zien dat er naast besparing ook veel meer duurzame energie opgewekt moet worden. Doelen stellen geeft richting, resultaten geven inzicht.

Speerpunten, vasthouden en versterken

Met dat inzicht houden wij ook voor 2010 vast aan de vier speerpunten die we al in 2008 kozen. Wij vinden dat transitie management gebaat is bij een lange adem en stabiliteit in beleidskeuzes. Daarom noemen we ze hier weer: (1) energiebesparing in de bestaande woningvoorraad, vooral in de sociale woningbouw, (2) energiebesparing en verbetering van het binnenmilieu in nieuwe en bestaande scholen, (3) kennis en innovatie bij Groningse bedrijven en het stimuleren van een duurzame economie en (4) participatie en gedragsverandering als het gaat om verbreden en verbinden van duurzame initiatieven van Stadgers, bedrijven en instellingen.

Geluid, bodem, afval

Voor een optimale kwaliteit van de leefomgeving nodigen we in het vroege voorjaar van 2010 al die 3.000 Stadgers weer uit mee te doen aan Lente-Kriebels. Op een deel van de Paterswoldseweg en de Oostersingel komt in

¹ (1) gebouwde omgeving, (2) mobiliteit, (3) ecologie, (4) duurzaam ondernemen en innoveren, (5) eigen bedrijfsvoering, (6) communicatie, participatie, educatie.

totaal 7.500 vierkante meter stil asfalt. We ronden de gevelisolatie van 210 woningen langs het spoor aan de Lodewijkstraat af. We werken verder aan het verbeteren van de Groningse luchtkwaliteit, het duurzaam (her)gebruik van de bodem en aan een veilige werk-/woonomgeving. We blijven mensen bewust maken om minder afval te produceren en de deelstromen nog beter te scheiden.

Groen, blauw en fiets

De Groenstructuurvisie en het Waterplan zijn onze instrumenten voor een optimaal functionerende stadsnatuur met een zo groot mogelijke biodiversiteit. We betrekken bewoners bij de natuur in hun buurt. De stad wordt groener en kleurrijker met meer groene daken (sporthal Lewenborg) en door het inzaaien van bloemrijke bermen. We leggen nieuwe fietsverbindingen aan, ook in 2010: station Europapark, Berlagebrug en fietspaden naar Sauwerd en Hoogezand. Er komen 500 fietsklemmen bij aan de zuidkant van het station en we stimuleren elektrisch fietsen met diverse duurzame oplaadstations.

Innovatief en ondernemend

Transitiemanagement vraagt naast visie en leiderschap ook om (experimenteer)ruimte en lef. Ondernemend Groningen pakt dit als motor van onze lokale economie goed op. In deze tijd van recessie weten ondernemers als geen ander dat juist duurzaam ondernemen winst is die verder reikt. Als gemeente willen wij hen daarbij ondersteunen en adviseren. Supermarkten, Green Key Hotels, Prijsvraag Duurzaamste Ondernemer, het

is een greep uit de projectenlijst. We gaan in 2010 door met het dimmen van de openbare verlichting en energiebesparing bij onze eigen gebouwen. Met de richtlijnen voor Duurzaam Inkopen leggen we vast wat we al doen. Ons eigen wagenpark wordt schoner, stiller en zuiniger. We volgen de nieuwste technologische ontwikkelingen op de voet. En we betrekken nog meer mensen bij Groningen als Fairtrade Gemeente.

Zien is doen

Duurzaam doen is vaak 'slechts' een kwestie van bewuste keuzes maken. Maar hoe krijg je grote groepen mensen zover? Communicatie heeft daarin een belangrijke rol. We dragen uit wat we bedoelen, wat duurzaam gedrag is en waar we bij helpen en we sluiten aan. Webcommunicatie, persberichten, publicaties, televisie, het zijn broodnodige instrumenten om met de koplopergroep de slag te maken naar het brede publiek. Aansluiten bij grote evenementen met een groot bereik, zoals Noorderzon, is daarbij effectief gebleken. Onze ervaringen met de KEI-week zijn positief. Natuur- en duurzaamheidseducatie krijgt vastere voet in het Groningse onderwijs en het Duurzaamheidscentrum opent in 2010 haar deuren.

Energie vasthouden en losmaken

We blijven nuchter en realistisch; De energie die in Groningen nu voelbaar is om een duurzamere stad te maken is waardevol. Dát willen we vasthouden. En we willen nog veel meer energie losmaken. Want met de energie, inzet en creativiteit van en met veel mensen moet het lukken om Groningen sterker, socialer en duurzamer te maken. Voor nu en later.

1. Inleiding

Achtergrond

In het collegeprogramma 2006-2010 'Sterk, sociaal, duurzaam' hebben wij de ambitie uitgesproken om van Groningen de duurzaamste stad van Nederland te maken en energieneutraal te zijn in 2025. De raad heeft deze ambities in 2007 onderschreven bij het vaststellen van de Duurzaamheidsvisie. Deze visie hebben we uitgewerkt in het 'Beleidskader duurzaamstestad.groningen.nl' en in de 'Routekaart Groningen energieneutraal+ 2025'. Afgelopen jaren hebben we gewerkt met jaarprogramma's met projecten en activiteiten met een doorkijk naar 2012. Dit Jaarprogramma Duurzaamste Stad 2010 is daar een logisch vervolg op.

Doel

Met de activiteiten uit het Jaarprogramma 2010 geven we aan hoe we, samen met onze partners en doelgroepen in de stad, verder invulling geven aan de energietransitie en het optimaliseren van de leefomgevingkwaliteit. De invalshoek van onze ambitie van de duurzaamste stad is namelijk energie en leefomgevingkwaliteit. De uitvoering van wettelijke milieutaken en onze reguliere milieu-activiteiten leggen de basis voor een duurzame ontwikkeling van onze stad.

Kader

Een brede en programmatische aanpak typeert ons duurzaamheidsbeleid. De uitgangspunten van ons beleid vertalen zich steeds meer in de reguliere uitvoering. Uitgangspunt bij onze benadering is en blijft de 'Groningse Energieladder'. Daarbij zetten we een plus op energiebesparing, zetten we nadrukkelijk in op de overgang naar duurzame energiebronnen en efficiënt omgaan met fossiele energie. Compensatie door middel van de aanplant van bossen elders zien we als laatste stap.

Speerpunten

Ook in 2010 houden we vast aan onze speerpunten, zoals vastgesteld in 2008:

1. energiebesparing in de bestaande woningvoorraad, vooral de sociale woningbouw;
2. energiebesparing en verbetering binnenmilieu in scholen, pilots bij bestaande scholen;
3. kennis en innovatie bij Groningse bedrijven en stimuleren van een duurzame economie;
4. participatie en gedragsverandering als het gaat om verbreden, verbinden van duurzame initiatieven met Stad, bedrijven en instellingen.

Vorig jaar hebben we geconstateerd dat op basis van de eerste resultaten over 'vermeden' CO2 een forse extra inzet op duurzame energie nodig is. In 2009 zijn we gestart met een traject om de opties voor duurzame energie voor de stad in kaart te brengen. Dat doen we in samenwerking met specialisten, deskundigen en onze partners in de stad. Na een verkenning van de mogelijkheden willen we samen met onze partners een Strategische Agenda Duurzame energie opstellen.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 geven we vooruitlopend op de rapportage van 2009 een korte terugblik op het Jaarprogramma 2009. In hoofdstuk 3 beschrijven we de accenten voor 2010. Hoofdstuk 4 beschrijft de inzet voor 2010 aan de hand van de bekende thema's². Per thema zijn de majeure projecten, activiteiten en beoogde resultaten in 2010 beschreven. In hoofdstuk 5 wordt ingegaan op de financiën.

In een aantal bijlagen komen we terug op onze inzet op leefomgevingkwaliteit, schetsen we de ontwikkelingen t.a.v. het milieu/duurzaamheidsbeleid, de samenwerking met derden en geven we een overzicht van subsidieregelingen.

² gebouwde omgeving, mobiliteit, ecologie, bedrijven en innovatie, eigen bedrijfsvoering, en communicatie, participatie, educatie

2. Terugblik 2009

Een duurzame beweging op gang brengen lukt alleen als je recht doet aan het integrale karakter van duurzaamheid. Afgelopen twee jaar is hard gewerkt aan het leggen van een fundament binnen deelprogramma's, zowel op het gebied van energie als leefomgevingkwaliteit. Daarbij is invulling gegeven aan vier speerpunten: energiebesparing in de bestaande sociale woningbouw, gezonde en energiezuinige scholen, kennis en innovatie en participatie, waarbij aansluiting op lokale initiatieven centraal stond. Met de verkenning naar mogelijkheden voor lokale duurzame energieopwekking is een eerste stap gezet naar een strategische agenda voor duurzame energie. Uit onze monitor blijkt dat de brede inzet van afgelopen jaar de stad een eerste CO₂-reductie heeft opgeleverd. Daarnaast zijn we met stip gestegen op de landelijke Duurzaamheidsmeter van COS Nederland en behoort de stad landelijk tot de koplopergemeenten (gedeelde tweede plaats).

2.1 Speerpunten

Wij hebben in de begroting 2009 incidenteel 6,2 miljoen euro uitgetrokken om de komende twee jaar een extra impuls te geven aan de duurzame ontwikkeling van de stad. Daarnaast hebben we 1,3 miljoen eerder gereserveerd GWk-geld (Groninger Woonkwaliteit) specifiek ingezet. Deze extra impuls hebben we als volgt ingezet.

2.1.1 Energiebesparing bestaande woningbouw

Om 1000-1400 woningen duurzaam te renoveren hebben we 2,4 miljoen euro voor de sociale huursector als stimuleringsgeld gereserveerd. Hiervan is 0,9 miljoen euro gedekt uit de middelen voor Groninger Woonkwaliteit. In 2009 is de verbetering van ongeveer 750 woningen in uitvoering genomen waarvoor verplichtingen van circa 1 miljoen zijn aangegaan. Behalve energiebesparing is ook veel aandacht geschonken aan binnenmilieu, groene daken en burgerparticipatie.

Bijzondere projecten zijn nagenoeg 400 woningen in Lewenborg van Lefier die van energielabel D en E naar B zijn gerenoveerd en uitgevoerd zijn met een groen dak en nagenoeg 100 woningen van de Huismeesters aan de Froukemaheerd die op een unieke wijze van duurzame energie worden voorzien. Duurzame renovatieprojecten die najaar 2009 in uitvoering zijn (sociale huurwoningen): Lewenborg (387), Tuinwijk (183), De Hoogte

(357), Oosterpark (111). Voor eind 2009 wordt definitief besloten over de projecten Korrewegwijk (212), en circa 140 woningen op diverse lokaties in Corpus den Hoorn, Paterswoldseweg e.o., vervolg Oosterpark en Hoogkerk.

2.1.2 Duurzame scholen

In 2009 is in overleg met schoolbesturen een kadernotitie duurzaamheid en nieuwbouw scholen vastgesteld en is begonnen met de ontwikkeling van de Haydyschool en 2e basisschool NW in Reitdiep. In het kader van slim energiebeheer zijn bij alle 66 bestaande openbare scholen de traditionele meters vervangen door slimme meters.

2.1.3 Kennis- en innovatie

We hebben voor de begroting van 2009 1 miljoen euro extra uitgetrokken als garantstelling voor de ontwikkeling van een groen gas ringleiding, in eerste instantie op Westpoort. Een uitgebreide haalbaarheidsstudie naar een grootschalige ringleiding in Groningen met invoedingsmogelijkheden op het hoge- en lagedruknet moet antwoord geven op opschalingmogelijkheden voor productie en benutting van groen gas in de stad. De ringleiding zal met deelname van de kennisinstellingen en de Gasunie een impuls geven aan de kenniseconomie. De unieke systeemgebonden expertise biedt een groot vermarktingspotentieel en dus werkgelegenheid. Groen gas levert een bijdrage aan de CO₂-reductiedoelstellingen en is een mooi voorbeeld van lokale duurzame energie. Deze optie maakt deel uit van de verkenning duurzame energie mogelijkheden.

In 2009 is er met marktpartijen een verkenning opgesteld en heeft Essent Milieu de financiering rond voor een biogasinstallatie in Groningen die goed is voor een groen gas productie van 5,5 miljoen kubieke meter groen gas. Dit groen gas zal afkomstig zijn van Gronings huisvuil. Een ander innovatief project zijn de duurzame oplaadpunten voor elektrische fietsen en scooters. De eerste is in oktober 2009 geopend op de Zernike-campus.

2.1.4 Communicatie en Participatie

Mensen maken de stad. Zo ook een duurzaamste stad en energieneutrale stad. Op alle niveaus zijn bewoners uitgenodigd om te participeren aan de duurzaamste stad'.

Stadsbreed

Bij Noorderzon heeft de organisatie op een zeer professionele wijze inhoud gegeven aan duurzaamheid en zo weer een breed publiek weten te bereiken. Andere evenementen waarbij aansluiting is gevonden is de Duurzaamheidmarkt en de Keiweek. Op 9-9-9, de dag van de duurzaamheid, heeft het Forum een Stadsdebat over duurzaamheid georganiseerd.

Wijken

Binnen het project de 'Duurzaamste Wijk Hoogkerk' hebben bewoners, ondernemers, scholen en woningcorporatie verschillende energiebesparingsprojecten uitgevoerd. Met het demonstratieproject PowerMatching City van de Gasunie/Kema hebben bewoners in Hoogkerk mee kunnen doen aan een toekomstige energie-infrastructuur waarbij gebruik en productie van elektriciteit continu op elkaar worden afgestemd.

Ondernemers

Met de titel Fairtrade stad en de prijsvraag Duurzaamste ondernemer zijn duurzame ondernemers in de stad in het zonnetje gezet. Het project energiebesparing bij Supermarkten is samen met ondernemers gestart. Om bedrijven en particulieren goed te informeren over de mogelijkheden van duurzaam bouwen is het Energie(k)loket geopend.

Scholieren

Om scholieren te bereiken is er vanuit duurzaamheidseducatie een mobiele tentoonstelling ontwikkeld waarbij de doelstellingen van de Duurzaamste Stad op een eigentijdse wijze wordt gevisualiseerd. Op het Technasium hebben scholieren een campagne energiebesparen georganiseerd.

Via verbreden en verbinden en goede samenwerking hebben we zo lokale initiatieven zien groeien tot initiatieven waarbij duurzaamheid op een aansprekende en toegankelijke wijze wordt ingevuld. Participatie en communicatie zijn sleutelwoorden om aansluiting te vinden en deze zichtbaar te maken. Dat bleek uit de (landelijke) publiciteit die de stad haalde uit de wekelijkse persberichten, (landelijke) interviews, presentaties en workshops.

2.2 Projecten

Enkele in het oog lopende projecten in 2009 zijn:

Nieuwbouw Kempkensberg

Nieuwbouw kantoren van de Informatie Beheergroep en Belastingdienst in opdracht van Rijksgebouwendienst. Een zeer duurzaam ontwerp met aandacht voor energiebesparing, ecologie en omgeving. De gevel, de materialen, de afwerking en integratie van installaties zijn afgestemd op een hoge mate van duurzaamheid en een minimale milieubelasting. Daarnaast wordt het gebouw uitgerust met een bio-WKK (warmtekrachtkoppeling), betonkernactivering en een langetermijn-energieopslag om seizoensmatige variaties in warmte- en koudevraag op te vangen. De restenergie van de kantoren en een datacentrum kan op termijn gebruikt worden voor het verwarmen van nog te realiseren woningen aan de rand van het plangebied. Hierdoor ontstaat een CO₂-neutraal masterplan.

Duurzaam oplaadpunt elektrische voertuigen

Ontwikkeld door Nuon en gemeente Groningen. Op 5 oktober 2009 is het eerste duurzame oplaadpunt voor elektrische voertuigen (fietsen, scooters) in Groningen geopend. De stroom wordt geheel betrokken uit duurzame bronnen (zon- en windenergie). De nieuw ontwikkelde zuil levert zelf ongeveer 5.000 kW/h op jaarbasis.

Extra bomen in de binnenstad

In het vroege voorjaar van 2009 zijn 48 grotere bomen in de binnenstad van Groningen geplant. Daaraan voorafgaand is in een zorgvuldig selectieproces bepaald, welke locaties geschikt waren. De bewoners zijn bij de keuze van de plantplaatsen betrokken. De versterking van het stedelijk gebied met meer natuurlijk groen is een doelstelling van de Groenstructuurvisie. Naast de positieve invloed die bomen hebben op de natuur in de stad, spelen daarbij argumenten als de verbetering van het leefmilieu en de bestrijding van het stedelijk hitte-eiland effect.

Groningen Fairtrade Stad

Groningen heeft afgelopen jaar veel energie gestoken in de ontwikkeling van fairtrade, waaronder het organiseren van een fairtrade-markt met ondernemers. Groningen heeft als eerste gemeente in Nederland de titel 'fairtrade gemeente' gehaald.

Duurzaamste wijk Hoogkerk

Bijzondere samenwerking tussen wijkvereniging, ondernemers, scholen, bewoners en gemeente om deze wijk 'duurzamer' te maken. In acht deelprojecten wordt collectief energie bespaard en duurzame energie ingezet. Een unieke samenwerking tussen veel partijen in een wijk, onder andere energiebesparingproject in scholen, zonnepanelen op vensterschool, slimme thermostaten voor bewoners, duurzame kerstverlichting voor ondernemers, verschillende onderzoeken en maatwerkadviezen op het gebied van energiebesparing. Daarnaast pilot locatie voor Power Matching City. Dit is een onderzoek naar toekomstige technieken binnen huishoudens door Gasunie / KEMA.

2.3 Subsidiereregelingen

Energiescans bedrijven

Ondanks extra bekendmaking onder bedrijven en adviesbureaus is de animo voor de subsidie voor energiescans zeer beperkt. Tot nog toe zijn 4 aanvragen voor subsidie ingediend. Verwacht wordt dat in 2009 slechts 20.000 euro van de beschikbare 1 ton wordt besteed.

Groene daken

In 2008 zijn 33 aanvragen voor groene daken toegezegd; de aanleg en uitbetaling van de subsidie gebeurt voor een deel in 2009. Onder de subsidieregeling 2009 zijn tot nog toe eveneens 33 daken aangevraagd, voor een bedrag van € 65.000,-. In totaal wordt hiermee 2.320 m² groen dak aangelegd. Daarnaast zijn er incidenteel bijdragen toegezegd: € 7.100,- voor St. Michaelschool; € 25.000,- voor binnentuin Martiniziekenhuis; € 50.000,- voor Lefier Lewenborg (20.000 m²); € 10.000,- voor sporthal Lewenborg (6.500 m²).

3. Vooruitblik 2010

Het accent voor 2010 ligt in het bijzonder op het thema duurzame energie. Daarnaast gaan we uiteraard door met onze extra inzet op energiebesparing.

3.1 Duurzame energie

Een vooruitblik naar 2025 leert dat het omslagpunt richting energieneutraal alleen met duurzame energiescenario's bereikt kan worden. Gezien allerlei marktinitiatieven, waarbij de gemeente gevraagd wordt een rol te spelen, denk aan de groen gasontwikkelingen, staan we voor een strategische vraag: op welke duurzame energieconcepten zetten we in en wat betekent dit voor de opwekking, distributie en gebruik. Dit heeft implicaties voor de ruimtelijke ordening en de uitwerking van de structuurvisie. Om hier inzicht in te krijgen, zijn we, samen met onze lokale partners, in 2009 gestart met het inventariseren van de ontwikkelingen ten aanzien van duurzame energie (opwekking en gebruik). Doel is het opstellen van een 'Transitieagenda Duurzame Energie Stad Groningen' waarin een strategie voor duurzame energietoepassingen wordt beschreven. In 2010 zal de verkenning nader uitgewerkt worden met als resultaat een strategie voor de komende jaren met als eindbeeld Groningen Energieneutraal.

3.2 Voortbouwen op fundament

Daarnaast bouwen we voort op het fundament dat we afgelopen twee jaar hebben gelegd. We houden vast aan onze eerder benoemde speerpunten: bestaande woningbouw, scholen, kennis en innovatie, communicatie en participatie. En we werken vanuit een breed programma van gebouwde omgeving tot eigen bedrijfsvoering samen met onze partners aan een duurzame ontwikkeling van de stad. De huidige economische recessie geeft extra reden om ons te richten op investeringen die op langere termijn kwaliteit toevoegen. Kwaliteit in termen van een schoon en betaalbaar leefmilieu, duurzame energie en werkgelegenheid. Een duurzame ontwikke-

ling stimuleert de lokale economie, kennisontwikkeling en een goed woon- en leefmilieu. We zetten sterk in op participatie en betrokkenheid van de burger bij onze plannen. Hierbij maken we optimaal gebruik van subsidie-regelingen en stimuleringsregelingen, ondermeer om de ontwikkeling van duurzame concepten en toepassing van nieuwe technieken te versnellen. Als gemeente en werkgever hebben we niet alleen een rol als aanjager en stimulator. We zijn zelf ook een speler op de markt. We verbreden ons duurzaam inkopen, verbinden anderen aan fairtrade, versterken hiermee de lokale economie, betrekken partners in stad en regio in deze voorbeeldfunctie. Ook hierbij werken we nadrukkelijk samen met het Rijk vanuit het programma 'Schoon en Zuinig', de Provincie vanuit het Noordelijk Energieakkoord, en met kennisinstellingen en marktpartijen en sluiten we waar mogelijk aan bij al opgestarte initiatieven.

3.3 Omgevingskwaliteit

Omgevingskwaliteit heeft een belangrijke plaats in de Structuurvisie, die in 2009 is vastgesteld. Groningen is een stad die binnen haar grenzen blijft, zodat het buitengebied gespaard wordt. We willen duurzaam zijn door compact te blijven, door de schaarse ruimte slim te benutten. Maar een duurzame stad is ook een leefbare en gezonde stad, voor nu en in de toekomst. Binnen de compacte stad geven we de levende natuur en de leefomgeving ruim baan. Dit zal echter niet vanzelf gaan: door intensiever gebruik van de ruimte wordt de belasting van natuur en woonmilieu groter. Dat zien we eigenlijk nu al gebeuren. Vooral het wegverkeer neemt steeds verder toe, en daarmee ook het wegverkeerslawaai. Vooral omdat we de nieuwe ontwikkelingen grotendeels in de compacte stad willen houden. Dit vraagt om een duidelijke sturing en maatwerk op gebieds- en projectniveau, mede via een duurzaamheidsuitwerking van de structuurvisie. In 2010 zal de uitwerking voor wegverkeerslawaai verder inhoud worden gegeven, mede als opmaat voor een nieuw geluidbeleid in 2011.

4. Uitvoeringsprogramma

In dit hoofdstuk worden per thema in hoofdlijnen de projecten en beoogde resultaten in 2010 beschreven. De thema's zijn:

1. gebouwde omgeving
2. mobiliteit
3. ecologie
4. duurzaam ondernemen en innoveren
5. eigen bedrijfsvoering
6. communicatie, participatie, educatie

4.1 Thema gebouwde omgeving

De gebouwde omgeving is een belangrijke pijler in de verduurzaming van de stad. Een duurzame stedelijke ontwikkeling legt een basis voor (jarenlang) energiebewust gebruik van woningen, wijken, scholen en voor een goede leefomgevingkwaliteit. Het instrument 'GPRS' wordt ingezet bij de beoordeling van plannen van corporaties en projectontwikkelaars. Hiermee wordt voor ieder plan het duurzaamheidsniveau inzichtelijk en kunnen keuzen gemaakt worden. Wij kunnen hiermee afwegingen maken over de mate

van duurzaamheid en leefomgevingkwaliteit van ieder plan. De aanscherping van de nieuwbouwnorm zal kaderstellend worden voor nieuwbouw, nu is dat nog de 'Groninger Woonkwaliteit'. De afspraken met de woningcorporaties over verduurzaming van de bestaande bouw zijn opgenomen in bestaande renovatieprogramma's. De verduurzaming van nieuwe scholen loopt volgens het afgesproken programma. Duurzaam ontwerp en beheer wordt opgenomen in het duurzaamheidsprogramma 2010.

Project	Activiteiten 2010	Beoogd resultaat 2010
Verduurzamen bestaande bouw		
Renovatieprojecten sociale woningbouw i.s.m. woningcorporaties	<ul style="list-style-type: none"> Vanuit Nieuw Lokaal Akkoord (NLA) renovatieprogramma's uitvoeren met extra energiebesparingsmaatregelen. 	<ul style="list-style-type: none"> In 2010 zijn incl. resultaat 2009 ca. 1400 woningen energiezuinig (minimaal 2 energielabels hoger) en met goed binnenmilieu (norm GGD) gerenoveerd
Evaluatie renovatieprojecten sociale woningbouw	<ul style="list-style-type: none"> De kwaliteit van het binnenmilieu en energiebesparingeffecten in gerenoveerde woningen in beeld brengen In NLA-verband de balans opmaken voor de resterende woningvoorraad, mede in kader van "woonlastenwaarborg" 	<ul style="list-style-type: none"> Inzicht in relatie tussen maatregelen en gezondheidseffecten en energiebesparingeffect. Plan van aanpak verduurzaming resterende corporatieve voorraad.
Verduurzamen particuliere bouw		
Stimuleringsprogramma particuliere woningen	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoering stimuleringsprogramma voor de particuliere voorraad door Informatiepunt Duurzaam Bouwen, i.s.m. bedrijven en gemeente ('ontzorgen' van woningeigenaren door lezingen, ontsluiten informatie over energiebesparing en gezond wonen) 	<ul style="list-style-type: none"> Kennisvermeerdering bij particulieren over mogelijkheden energiezuinig en gezond wonen en het aanvragen van subsidies. Particuliere woningeigenaren grijpen natuurlijke momenten aan om te investeren in energiebesparing en duurzame energie.
Nieuwbouw/ uitbreiding scholen		
WA van Liefland, Werkmancollege, RENN4	<ul style="list-style-type: none"> Aanbesteding en uitvoering ontwikkeling scholen, gericht op het met de beschikbare middelen halen van de streefwaarden: GPR³ waarde 7,2 voor energie en 7 voor binnenmilieu. 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkeling van de betreffende scholen
Nieuwbouw VMBO-scholen Lewenborg en Vinkhuizen en school Reitdiep, Meerstad	<ul style="list-style-type: none"> Start bouw VMBO-scholen Lewenborg en Vinkhuizen op basis van duurzaam ontwerp Haalbaarheidonderzoek energiezuinige school Reitdiep Duurzame ontwikkeling school Meerstad 	<ul style="list-style-type: none"> Technisch en financieel haalbare duurzame ontwerpen, waarbij energiebesparing en een gezond binnenmilieu hand in hand gaan. Streven is een CO₂-binnenniveau onder 800 ppm.
Bestaande scholen		
Energiebeheer	<ul style="list-style-type: none"> Doormeten van alle basisscholen en scholen voor voortgezet onder- 	<ul style="list-style-type: none"> Alle 66 basisscholen zijn voorzien van energiemeters. Registra-

³ GPRS is de afkorting van GPR-Stedebouw, waarbij GPR staat voor Gemeentelijke Praktijk Richtlijn. GPR-Stedebouw is een programma voor het omzetten van ontwerpgegevens naar prestaties op het gebied van kwaliteit en duurzaamheid.

	<ul style="list-style-type: none"> • wijs op energieverbruik mbv slimme energiemeters • Implementatie van maatregelen voor energiebesparing en gezond binnenmilieu bestaande scholen 	<ul style="list-style-type: none"> • tie actueel energieverbruik van alle scholen. • Optimale energiebesparing (financieel haalbaar) en gezond binnenmilieu (erkend door GGD) bij scholen
Duurzame ontwikkeling ruimtelijke projecten		
Alle nieuwe projecten	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwerken duurzaamheidsambitie bij concretisering projecten 	<ul style="list-style-type: none"> • Ambitieniveau per project bepaald in startaanvraag.
Meerstad	<ul style="list-style-type: none"> • Start 1e fase 1 van Deelplan 1 (gasloze woonwijk; implementatie warmtepompconcept vrije kavels); • Uitwerken ambitieniveau eigen productierechten; • Uitwerken Energiecompetitie 8 energieneutrale woningen tot 1e ontwerp (i.s.m. gem. Slochteren); • Herijking duurzaamheidsbeleid Meerstad; uitwerken en concretiseren ambities (i.o.m. bureau Meerstad); • Ontwerp duurzame en gezonde school in Meerstad 	<ul style="list-style-type: none"> • Resultaten zijn afhankelijk van ontwikkelingstempo Meerstad (ca. 180 woningen); • Nadere afspraken duurzaamheid eigen productierechten; • Evaluatie energiecompetitie en start bouw energiezuinige woningen in Meerstad; • Actueel kader voor duurzame vervolgonwikkeling Meerstad; • Vastgesteld duurzaam ontwerp school in Meerstad.
Kempkensberg	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwerken woningbouwplannen met benutting restwarmte RGD: ontwikkelen businesscase voor exploitatie restwarmte, mogelijk op basis van projecten intense laagbouw. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp woningbouw gereed • Plan voor benutting restwarmte gereed
Europapark/Helperpark	<ul style="list-style-type: none"> • Toepassen GPRS als pilot (eind 2009) • Opstellen masterplan warmte/koude-opslag in de ondergrond • Duurzaamheidsplan Prorail t.b.v. programma van eisen station Europapark • Ontwikkelen visie op (functioneel) parkeren waardoor meervoudig ruimtegebruik mogelijk wordt. • Dempden skivijver met hergebruikte grond 	<ul style="list-style-type: none"> • Vastgesteld Masterplan WKO Europapark/Helperpark • Programma van eisen duurzame ontwikkeling station Europapark op grond van scan Prorail • Visie op (functioneel) parkeren
Eemskanaalzone	<ul style="list-style-type: none"> • Toepassen GPRS; formuleren duurzaamheidsambities noord- en zuidzijde; incl. uitwerken energievizie diverse schaalniveaus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Geactualiseerde ontwikkelingsvisie (tevens in kader WRO/GREX), incl. duurzaamheidsambitie. Mogelijke energieconcepten op zoneniveau onderzocht; • Concrete bouwplannen beoordeeld met GPRS (afhankelijk van ontwikkelingstempo)
Bodenterrein / Oosterhamriktracé	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwerken businesscase restwarmte UMCG gekoppeld aan woningbouw in kader van intense laagbouw (potentieel 1000 woningen). 	<ul style="list-style-type: none"> • Inventarisatie energiebehoefte tbv realisering warmtenet tbv overeenkomst over realisering warmtenet (garantstelling levering door UMCG en afnamegarantie woningen)
Achter de Reitdijk	<ul style="list-style-type: none"> • Realisering 165 woningen met EPC 0,5 	<ul style="list-style-type: none"> • Toevoeging 165 energiezuinige woningen.
Cortingborg	<ul style="list-style-type: none"> • Planontwikkeling 250 energiezuinige woningen (Huismeesters) 	<ul style="list-style-type: none"> • Plan voor 250 energiezuinige woningen
Grunobuurt	<ul style="list-style-type: none"> • Nieuwbouw 500 woningen met warmtepompconcept 	<ul style="list-style-type: none"> • Start bouw eerste fase (100 woningen)
Reitdiep	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwerken duurzaam concept woningbouw Reitdiep 	<ul style="list-style-type: none"> • Pilot hybride EPC Reitdiep
Stationsgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen van visie en stedenbouwkundige schets voor een integrale gebiedsontwikkeling Stationsgebied, waar duurzaamheid integraal onderdeel van uitmaakt (i.s.m. partners en het Rijk) 	<ul style="list-style-type: none"> • Visie stationsgebied gereed; incl ambitieniveau duurzaamheid

Kwaliteit Leefomgeving

Thema's	Activiteiten 2010	Beoogd resultaat 2010
Werken aan een hoge leefomgevingkwaliteit (externe veiligheid, bodem, afval) en basis op orde		
Uitwerken structuurvisie voor wegverkeerslawaaï	<ul style="list-style-type: none"> Onderzoek naar geluidscontouren; inventarisatie kansen en bedreigingen, maatregelen en benodigde middelen; bepalen inzet voor verdere ruimtelijke ontwikkelingen 	<ul style="list-style-type: none"> Uitwerking afgerond eind 2010; als aanzet voor nieuw geluidbeleid 2011.
Duurzaam ontwerpen en beheren openbare ruimte	<ul style="list-style-type: none"> Evalueren en actualiseren huidige aanpak beheer openbare ruimte 	<ul style="list-style-type: none"> Inzet is de openbare ruimte zo te ontwerpen en in te richten dat zowel uitstraling als duurzaamheid gemaximaliseerd worden (weinig onkruid, zwerfvuil etc).
Veilige woon/werkomgeving	<ul style="list-style-type: none"> Aanpassen bestemmingsplannen vanwege AMvB buisleidingen (wordt in 2010 vastgesteld); Aanpassing bestemmingsplannen nabij grote transportroutes conform eisen uit het BTEV (Besluit Transportroutes Externe Veiligheid en de onderliggende basisnetten); In acht nemen BEVI bij vergunningverlening aan bedrijven; Risicoregisters bijhouden en Risicokaart actueel houden; Restrisico's beschrijven en verantwoorden 	<ul style="list-style-type: none"> Alle relevante bestemmingsplannen bevatten de juiste informatie over buisleidingen; Alle bestemmingsplannen nabij grote transportroutes voldoen aan de eisen uit het BTEV en de onderliggende basisnetten; Vergunningen van risicovolle bedrijven bevatten voorschriften ter bescherming van de omgeving; Actueel risicoregister, vergunningarchief, risicokaart Groningen; Risico-inventarisatie voor alle bestemmingsplannen gereed.
Bodembeheer	<ul style="list-style-type: none"> Aanpak van potentiële spoedlocaties op basis van uitkomsten project "vervolg landsdekkend beeld". Uitvoeren van saneringen of treffen van beheersmaatregelen bij spoedlocaties. Onderzoek naar de mogelijkheden voor het combineren van bodemsanering en warmte/koude-opslag in de ondergrond. Project starten visie op de ondergrond Uitvoeren project 'Grondig'; onderzoek bodemkwaliteit gemeentelijke eigendommen en beoordelen geschiktheid ondergrond 	<ul style="list-style-type: none"> Potentiële spoedlocaties zijn beoordeeld en zo nodig aangepakt om spoedlocaties te beheersen. Projecten uitgevoerd conform uitvoeringsprogramma 2010-2014. Haalbaarheidsonderzoek Stationsgebied Formuleren van visie op de ondergrond gereed. Uitvoering conform plan van aanpak. Rapportage samen met rapportage 'Landsdekkend beeld'.
Afvalbeheer	<ul style="list-style-type: none"> Kunststoffractie scheiden door middel van nascheiding bij ARCG (i.p.v. brengvoorzieningen); Introduceren extra containers op afvalbrengstations voor herbruikbare deelstromen (zoals vloerbedekking); Plaatsen 10 nieuwe papier- en glascontainers op knelpuntlocaties in de wijken; Onderzoeken mogelijkheden voortzetten project milieustewards. 	<ul style="list-style-type: none"> 14 % van de kunststof in de restfractie wordt na scheiding hergebruikt; Scheidingspercentage afvalbrengstations > 75 % (nu 75%); Gescheiden inzameling > 20 kg glas per inwoner > 60 kg papier per inwoner; Meetbaar (via borgschouw) minder zwerfafval in de wijken waar de Milieustewards actief zijn, dan wel meetbaar minder extra inspanning van de Milieudienst nodig voor het schoonhouden van de wijk.

Indicatoren	Beoogd resultaat 2010	Streefwaarde
Percentage ruimtelijke plannen met extra duurzaamheidsmaatregelen . energie in sleutelprojecten . energie in overige projecten	80 % 80 %	100 % 100 %
Gemiddelde EPC nieuwbouwwoningen (in 2008 1100 woningen)	0,7	0,4 in 2012
Aantal energieneutrale nieuwbouwwoningen	pm	25% in 2012 *
Aantal woningen van woningbouwcorporaties met labelsprong	6 % = 1050 woningen	17.500 woningen met >2 labelsprongen in 2016 *
Besparing energieverbruik woningen woningbouwcorporaties (Totale energieverbruik 35.000 woningen is ca. 45 miljoen m3)	Analyse KAW 2009	-10/-15% in 2012 tov 2007
GPR waarde energie: GPR 7,2: 30% energiebesparing nieuwbouwschool t.o.v. bouwbesluit GPR waarde gezondheid: percentage scholen dat voldoet aan CO2-norm binnenmilieu (bestaande bouw GPR waarde 7: CO2 < 1000 ppm) basisonderwijs voortgezet onderwijs	Afhankelijk schoolbesturen Afhankelijk schoolbesturen	Ntb Ntb

Ntb: Nog te bepalen

* : de haalbaarheid van deze streefwaarden wordt in 2010 opnieuw bekeken.

4.2 Thema mobiliteit

Ons beleid is al vele jaren gericht op het verbeteren van de bereikbaarheid van de stad en het stimuleren van duurzame wijzen van vervoer. Daarbij zetten we vooral in op het stimuleren van de fiets en duurzaam openbaar vervoer. We richten ons enerzijds op de infrastructuur, zoals het aanleggen van voorzieningen en verbindingen (fietsbruggen, P+R-lokaties), anderzijds op beïnvloeding van het gedrag van inwoners en bezoekers van de stad. In 2010 gaan er onder de nieuwe concessie 400 nieuwe bussen met schone en

stillere motoren rijden in de stad. In 2010 wordt de keuze gemaakt voor de aandrijftechniek van de tram. Met de opening van het vijfde aardgasvulpunt en oplaadpunten voor elektrische scooters en auto's gaan we door met de inzet op duurzame brandstoffen. Daarmee zullen er in de stad 5 aardgas-pompstations, 2 bioethanolvulpunten en oplaadpunten voor elektrisch rijden voor fiets en scooters (op groene stroom) zijn. Het is nu aan de markt en de gebruikers om dit verder uit te breiden.

Project	Activiteit 2010	Beoogd resultaat 2010
Stimuleren fiets		
Fietsnetwerk	<ul style="list-style-type: none"> • Fietsbruggen ACM/Reitdiep en Aduarderdiep zijn gereed. Nieuwe verbindingen zijn gepland en komen in uitvoering (zie meerjarenprogramma verkeer en vervoer) 	<ul style="list-style-type: none"> • Verfijning fietsnetwerk door besluit tot aanleg diverse nieuwe fietsverbindingen (o.a. station Europapark, Berlagebrug) en fietspaden (Sauwerd, Hoogezand)
Fietsparkeren	<ul style="list-style-type: none"> • Uitbreiden capaciteit fietsparkeren in de stad, waaronder zuidzijde Station • Opstellen lange termijnvisie fietsparkeren in de stad 	<ul style="list-style-type: none"> • Fietsparkeercapaciteit zuidzijde stationsgebied uitgebreid naar 500 fietsklemmen en besluit verbetering fietsflat Station • Visie op fietsparkeren binnenstad
Fietscampagne	<ul style="list-style-type: none"> • Stimuleren elektrisch fietsen middels aanleg diverse oplaadpunten • Ontwikkelen fietsrouteplanner voor stad en regio 	<ul style="list-style-type: none"> • Groter aandeel fiets in modal split
Duurzaam openbaar vervoer		
Duurzame tram	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeken duurzame inpassing en voertuigtechniek tram, mn aandrijftechniek, brandstof en wel/niet bovenleiding 	<ul style="list-style-type: none"> • Besluit over inpassing en duurzame voertuigtechniek in relatie tot materieel en aandrijving
Busbanen	<ul style="list-style-type: none"> • Aanleg busbanen 	<ul style="list-style-type: none"> • Twee busbanen gereed
Regionaal vervoer	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoek duurzame voertuigtechniek lijn Veendam 	<ul style="list-style-type: none"> • Besluit over proef trein op (bio)gas
Stillere, schoner en veiliger autoverkeer		
Bereikbaarheidsmanagement	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen lange termijnvisie Dynamisch verkeersmanagement • Campagne marketing vervoersaanbod • Opstellen vervoersplannen enkele grote werkgevers (o.a. UMCG) in relatie tot P+R-voorzieningen • Aanleg P+Bike-voorzieningen Skivijver en Hoogkerk • Productie van een integrale online routeplanner voor de modaliteiten OV, fiets en auto te ontwikkelen op stedelijke schaal. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lange termijnvisie Dynamisch verkeersmanagement gereed • Marketingcampagne die leidt tot groter aantal overstappers van auto op OV • Meer gebruik P+R door aantal grote werkgevers • Opening aantal P+Bike-voorzieningen • On-line routeplanner waarmee keuze voor OV en fiets wordt bevorderd.
Duurzaam leerlingenvervoer	<ul style="list-style-type: none"> • Eisen duurzaam leerlingenvervoer meenemen in de Europese aanbesteding 	<ul style="list-style-type: none"> • Een nieuw contract leerlingenvervoer waarin normen zijn gesteld voor duurzaam vervoer op het gebied van voertuigen en verkeersgedrag van de chauffeurs

Stimuleringsprogramma duurzame mobiliteit	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering Plan van Aanpak Duurzame Mobiliteit (elektrisch groen gas/aardgas, biodiesel, bio(m)ethanol) • Pilot Project Park, Plug & Ride 	<ul style="list-style-type: none"> • 5de aardgasvulpunt in Groningen geopend • oplaadpunten voor elektrische scooters en auto's gerealiseerd
Flankerend beleid		
<ul style="list-style-type: none"> • Publieksactiviteit • Parkeerbeleid 	<ul style="list-style-type: none"> • Organiseren promotieweekend duurzaam vervoer • Regulering door parkeren 	<ul style="list-style-type: none"> • Evenement duurzaam (openbaar) vervoer • Invoering energiezuinige verlichting P+R en parkeergarages; idem energiezuinige parkeermeters; oplaadpunten elektrische voertuigen bij P+R; korting bewonersparkeren met milieuvriendelijke voertuigen; extra parkeerfaciliteiten t.b.v. autodelen.
Inpassen infrastructuur in leefomgeving		
Ringwegen	<ul style="list-style-type: none"> • Verdere uitwerking milieuverantwoorde inpassing Zuidelijke ringweg en Oostelijke ringweg 	<ul style="list-style-type: none"> • ZRW: start planstudiefase verdiepte ligging • ORW: start uitvoering maatwerk op diverse locaties

Kwaliteit Leefomgeving

Thema's	Activiteiten 2010	Beoogd resultaat 2010
Werken aan een hoge leefomgevingkwaliteit (geluid, lucht) en basis op orde		
Luchtkwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> • In acht nemen luchtkwaliteitsnormen en streven naar een zo laag mogelijke blootstelling bij ruimtelijke en verkeersplannen • Stimuleren van maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren via het verkeersbeleid en de inzet van schone voertuigen • Geven van voorlichting over het gebruik van houtkachels, sfeerhaarden en vuurkorven • Opstellen rapport luchtkwaliteit 2009 	<ul style="list-style-type: none"> • Toetsing ruimtelijke projecten op luchtkwaliteit; adviseren maatregelen • Twee voorbeelden van maatregelen die bijdragen aan een betere luchtkwaliteit • Minimaal 4 advertenties voor goed stookgedrag in Gezinsbode en buurtkranten e.d. • Rapport luchtkwaliteit 2009
Geluidsbelasting	<ul style="list-style-type: none"> • Toepassen van stil asfalt op een deel van de Paterswoldseweg en een deel van de Oostersingel • Afronden gevelisolatie bij 210 woningen in de Lodewijkstraat met VROM-subsidie • Aanpassen geluidzones rond industrieterreinen om meer ruimte te scheppen voor woningbouwlocaties 	<ul style="list-style-type: none"> • Stil asfalt is toegepast in het kader van regulier wegonderhoud op een wegoppervlak van in totaal 7.500 m² • Project gevelisolatie Lodewijkstraat is afgerond • • Afhankelijk van ontwikkelingen, inperking geluidzone Reitdiep, Groningen Zuidoost.

Indicatoren	Beoogd resultaat 2010	Streefwaarde
Aandeel fiets en OV tov totaal vervoersbeweging	Fiets: 59% OV: 4%	toename
Aandeel bussen in 3 milieuklassen	hoger aandeel in hogere milieuklasse	100% in hoogste klasse (EEV)
Aantal pomplocaties met verkoop duurzame brandstoffen	3 aardgas 1 ethanolpomp	Ntb
Aandeel duurzame brandstoffen tov totale verkoop	Pm	5% in 2012; 2010: 250 voertuigen op aardas/biogas
Geluid		
Aandeel aantal km stil asfalt aangelegd tov opgave uitvoeringsprogramma 2010	100 %	100 %
Aantal woningen met gevelbelasting als gevolg van wegverkeerslawaaï 48-53 dB (voorkeursgrenswaarde = 48 dB) 53-63 dB 63-68 dB (saneringswaarde) > 68 dB	Verschuiving naar klasse met lagere belasting	14
Aantal woningen met een geluidbelasting als gevolg van spoorweglawaaï: > 55 dB (voorkeursgrenswaarde) > 68 dB (saneringswaarde)	Verschuiving naar klasse met lagere belasting	Idem
Aantal woningen binnen geluidzone industrielawaaï (potentieel geluidbelast)		idem
Lucht		
Wegvakken met een overschrijding van de achtergrondwaarde voor NO2	Situatie niet verslechterd tov 2008	Concentraties zo laag mogelijk
Wegvakken met een overschrijding van de streefwaarde voor fijn stof (20 µg/m3)	Zoveel mogelijk voldoen aan streefwaarde	Voldoen aan de streefwaarde
Aantal klachten over houtvuren	Minder dan 25 klachten per jaar	Geen rookhinder

Ntb: Nog te bepalen

⁴ Nader te bepalen in het kader van geluidbeleid (2011)

4.3 Thema ecologie

De inzet blijft gericht op het versterken van het groenblauwe netwerk als voorwaarde voor een duurzame stedelijke kwaliteit met een lokale Groningse identiteit. Nu het instrumentarium grotendeels compleet is, wordt het accent op de uitvoering gelegd. De Groenstructuurvisie en het Waterplan zijn daarbij de belangrijkste instrumenten, maar ook andere programma's

worden gebruikt. Het doel is een optimaal functionerende stadsnatuur, die met een zo groot mogelijke biodiversiteit bijdraagt aan een hoge beleevingskwaliteit van de stedelijke leefomgeving. Door uitbreiding van de voorlichting en gerichte aansturing van groenparticipatie willen we de bewoners van de stad meer bij de natuur in hun eigen omgeving betrekken.

Project	Activiteiten 2010	Beoogd resultaat 2010
Ecologische (water)systemen		
Groninger Water- en Rioleringsplan	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwerken GWRP in ruimtelijke plannen • Uitvoering waterstructuurplan Noorddijk • Uitwerking stedelijke waterberging • Start gemeentelijk grondwaterbeleid 	<ul style="list-style-type: none"> • Waterstructuurplan Helpermaar (ism Haren) • Aansluiting Lewenborgsingel voltooid • Waterberging op Zuid-Oost in uitvoering • Inventarisatie knelpunten grondwater voltooid.
Versterken en verbeteren groene kwaliteiten in de stad		
Ecologisch beheer	<ul style="list-style-type: none"> • Start beheersplan Stadspark en 4 andere projecten. • Omvormen traditioneel groenbeheer 	<ul style="list-style-type: none"> • Realisering 5 beheersprojecten, waaronder Stadspark 5 projecten uitgevoerd.
Opheffen knelpunten ecologische structuur	<ul style="list-style-type: none"> • Voortzetting ontsnipperingsproject SES. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering 20 verbeterprojecten (afhankelijk van besluitvorming najaar 2009).
Herijking Bomenstructuurplan	<ul style="list-style-type: none"> • Meer inheems en meer fruitbomen 	<ul style="list-style-type: none"> • Diverse projecten ism groenparticipatie
Verbeteren leefomgevingkwaliteit en beleving groen		
Groencompensatie	<ul style="list-style-type: none"> • Uitbouwen, toepassen groencompensatieregeling (afhankelijk van besluit groencompensatieregeling in 2009). 	<ul style="list-style-type: none"> • Diverse proeflocaties uitgevoerd (o.a. daktuin Liberté)
Tijdelijke natuur op bedrijfsterreinen en projectlocaties	<ul style="list-style-type: none"> • Inzaaien met bloemrijke mengsels 	<ul style="list-style-type: none"> • 10 ingezaaide locaties
Bijdrage adaptatie klimaatverandering		
Groen in de binnenstad	<ul style="list-style-type: none"> • Aanleg van meer groen in de binnenstad en op sportparken 	<ul style="list-style-type: none"> • Zichtbaar meer groen gerealiseerd (b.v. ook verticaal groen).
Groene daken	<ul style="list-style-type: none"> • Definitieve subsidieregeling groene daken voor particulieren, scholen, woningcorporaties en bedrijven. • Aanleg groen dak op sporthal Lewenborg 	<ul style="list-style-type: none"> • 50 groene daken per jaar • sporthal Lewenborg mét groen dak
Bewonersparticipatie bij groenbeheer		
	<ul style="list-style-type: none"> • Voorbereiding afspraken over groen en verharding in Nieuw Lokaal Akkoord 2011. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanzet tot afspraken over groenonderhoud i.h.k.v. Nieuw Lokaal Akkoord 2011

Indicator	Beoogd resultaat 2010	Streefwaarde
Waterkwaliteit stad - Stedelijk natuurwater - Duurzaam stedelijk water	Conform ecotoets in 2010	Ecologisch volwaardig Functionerend water
Aandeel ecologisch beheerd groen tov totaal basisgroen	+ 5 % ieder jaar	Basisgroen ecologisch
Percentage ecologisch gebieden die voldoen aan doelsoorten beleid	+ 10 %	100%
Aantal m ² groen daken	1000 m2 erbij	50 ha
Aantal m ² door bewoners beheerd groen	1000 m2	pm

4.4 Thema duurzaam ondernemen en innoveren

Duurzaam ondernemen is komende jaren van groot belang in de stimulering van de lokale economie en de groei van de werkgelegenheid in Groningen. Het is dan ook één van de pijlers van het nieuwe economisch beleidsprogramma 'G-kracht'. Samen met externe partners, o.a. binnen het Akkoord van Groningen, richten we ons op de ontwikkeling van kennis, innovatiekracht, en het creëren van (nieuwe) werkgelegenheid. We stimuleren bedrijven om duurzaam en energiezuinig te ondernemen. Dat is goed voor het milieu en bespaart kosten. We faciliteren de ontwikkeling van duurzame technieken, producten en organisatieprocessen; ondermeer door aan te

sluiten bij lokale initiatieven in de markt. Onze rol als gemeente is het faciliteren van marktontwikkelingen, bijvoorbeeld door vraag en aanbod bij elkaar te brengen. We ondersteunen subsidieaanvragen (EU, nationaal, regionaal) met als doel duurzame investeringen in Groningen te laten plaatsvinden. Met name willen we de benutting van duurzame energie in Groningen in een versnelling brengen door samen met partnerorganisaties daarvoor een strategie uit te werken. Dit kan vervolgens leiden tot planmatige inzet op enkele kansrijke transitiepaden.

Project	Activiteiten 2010	Beoogd resultaat 2010
Duurzame energie en innovatie		
Stimuleringsprogramma duurzame energieproductie en -benutting	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen strategische agenda Duurzame Energie, samen met partnerorganisaties op basis van resultaten van het verkenningstraject mogelijkheden duurzame energieopwekking. Op basis van verkenning strategische agenda Duurzame Energie uitwerken diverse opties voor lokale duurzame energieopwekking, bijvoorbeeld warmtenet Noordwest/Zuidoost Groningen; Smart Power Systems; duurzaam energiebedrijf. Implementatie haalbaarheidsstudie Groen Gas Ring Groningen (koppeling productielocaties op hogedruknet) Verkenning koppelingsmogelijkheden energiestromen op Zernike i.s.m. Akkoord-Partners. 	<ul style="list-style-type: none"> Strategische agenda Duurzame Energie, met opties voor duurzame energieopwekking en toepassing in de stad en afspraken met partnerorganisaties over inzet transitiepaden duurzame energie. Besluit Groen Gas Ring Groningen. Verkenning koppelingsmogelijkheden Zernike. Eventueel: <ul style="list-style-type: none"> Masterplan Warmte/Koude Groningen met een businesscase warmtenet Pilot Smart Grid (slim energienetwerk) Ideeën over een duurzaam energiebedrijf
Duurzame bedrijventerreinen		
Energievisie bedrijventerreinen	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoeren energiestromenstudie op bedrijventerreinniveau 	<ul style="list-style-type: none"> Inventarisatie energiestromen op bedrijventerreinen
Duurzame inrichting Westpoort	<ul style="list-style-type: none"> opstellen van een businesscase aanleg collectief systeem WKO door marktpartijen uitvoeren prijsvraag aanbesteding duurzaam en energiezuinig gebouwd Facility Center aanleg ecologische oevers aan westzijde, als overgang naar weidegebied 	<ul style="list-style-type: none"> businesscase collectief systeem WKO aanbesteding duurzaam en energiezuinig gebouwd Facility Center start aanleg ecologische oevers
Verduurzaming bestaande bedrijventerreinen	<ul style="list-style-type: none"> Duurzaamheidsaspecten integraal meenemen bij revitalisering bestaande bedrijventerreinen 	<ul style="list-style-type: none"> Aantoonbare milieuwinst voor minimaal drie milieu- of duurzaamheidsaspecten per cluster van bedrijventerreinen (Zuidoost, West, Noordoost). Hoendiep: integraal plan openbare verlichting i.s.m. ondernemers

Duurzaam ondernemen		
Energiebesparingcampagnes MKB	<ul style="list-style-type: none"> Project energie besparen in supermarkten, mede in kader wet milieubeheer, gericht op maatregelen met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar (o.a. afdekking koelvitruines, verlichting); Project energie besparen en reductie broeikasgassen bij verbruikers met een groot totaal verbruik (bijvoorbeeld groothandel, datacenter, horeca en bouwmarkten). Uitvoering mede in kader wet milieubeheer en MJA; Project energie besparen bij winkels en middenstand bij verwarming ('s winters) en koeling ('s zomers) door modern deurbeleid. 	<ul style="list-style-type: none"> Alle 45 supermarkten hebben, afhankelijk van hun verbruik, een energiebesparingplan en een plan van aanpak In 2010 vindt een doorloop plaats van de projecten bij de horeca. Gestart wordt met 3 projecten bij de overige branches. In samenwerking met GCC worden de resultaten van een pilotproject bij een ondernemer uitgedragen.
Green Key Hotels	<ul style="list-style-type: none"> Stimuleren en faciliteren van de hotels om deel te nemen aan de Green Key, een keurmerk voor duurzame recreatie. Dit project vindt i.s.m. de milieufederatie plaats m.b.v. externe subsidie 	<ul style="list-style-type: none"> alle 22 hotels onderschrijven het convenant Green Key; 70% van de hotels hebben in 2011 de Green Key gehaald
Stimuleren duurzaam ondernemen	<ul style="list-style-type: none"> Promotiecampagne 'De duurzame ondernemer'; gekoppeld aan de jaarlijkse prijsvraag Duurzaamste ondernemer. Cursus duurzaam ondernemen. Door deelname aan deze cursus krijgt de ondernemer meer bekendheid met MVO, fairtrade, duurzaam inkopen en het monitoren van de eigen verbruiksgegevens 	<ul style="list-style-type: none"> Uitreiking prijs 'Duurzaamste ondernemer 2010' Meer bekendheid bij ondernemers van de voordelen van duurzaam (energiezuinig) ondernemen 15 ondernemers hebben deelgenomen aan de cursus duurzaam ondernemen
Duurzaam innoveren	<ul style="list-style-type: none"> Stimuleren en faciliteren projecten op het gebied van duurzaam innoveren Opzetten ondernemerskring/bijeenkomsten duurzaam innoveren gericht op het stimuleren van milieuvriendelijk procesontwerp bij bedrijven Participeren in contactennetwerk Duurzaam ondernemen in noordelijk verband. 	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoeren van 5 projecten Realisering in samenwerking met ondernemerskring en duurzaam innoveren-ateliers Realisering netwerk.
Algemene subsidieregeling scans bij bedrijven	<ul style="list-style-type: none"> Openstellen algemene subsidieregeling voor bedrijven gericht op het laten uitvoeren van een scan gericht op energiebesparing, duurzaamheid of duurzame innovatie 	<ul style="list-style-type: none"> 30 scans voor verhuizers, nieuwvestigers en verbouwers

Indicator	Beoogd resultaat 2010	Streefwaarde
Energieverbruik bedrijven (grootverbruikers) . gas en elektriciteit		Ntb
Aantal bedrijven actief in duurzaam ondernemen en/of innoveren	5 % (150 bedrijven)	30 % in 2012 (900 bedrijven) *
Duurzaamheid bedrijventerreinen ikv Terreinwinst	4 aspecten verbeterd in cluster ZuidOost 2 aspecten verbeterd in cluster West (Hoendiep) 4 aspecten toegepast in cluster West (Westpoort)	≥ 3 aspecten verbeterd per cluster van terreinen in 2012

Ntb: Nog te bepalen * : indicator bepaald op basis van de 3.000 Wm-inrichtingen in de stad

Kwaliteit Leefomgeving

Thema's	Activiteit 2010	Beoogd resultaat 2010
Regulering van de milieubelasting door bedrijven en stimuleren van duurzaam ondernemen		
Vergunningverlening	Vergunningverlening op maat, aansluitend bij milieumanagement door aanvrager. Daarnaast behandeling van meldingen (Activiteitenbesluit). Realisering in het kader van de WABO (omgevingsvergunning)	Afhankelijk van ontwikkeling regelgeving en initiatieven van bedrijven (indicatie: 15 vergunningen; 80 meldingen)
Toezicht en Handhaving	Projectmatige aanpak op basis van prioritering naar risico's, in afstemming met andere diensten.	Ca. 500 bedrijfcontroles uitgevoerd
Klachtenafhandeling	Adequate afhandeling van klachten over milieuhinder door bedrijven	Ca. 300 klachten afgehandeld
Advisering aan ondernemers	Adviseren over de invulling van milieumanagement en de kansen voor duurzaam ondernemen. Adviseren over mogelijke maatregelen	Ondernemers waarderen de adviesrol van vergunningverleners en inspecteurs met ten minste een 7

4.5 Thema eigen bedrijfsvoering

We willen als gemeente het goede voorbeeld blijven geven, juist in tijden van economische recessie. We blijven inzetten op verduurzamen van de eigen organisatie en de ontwikkeling naar een 'klimaatneutrale' organisatie. Energiebesparing in onze eigen gebouwen en openbare verlichting zijn speerpunten van ons beleid, evenals duurzaam inkopen. Afgelopen jaar zijn 24 gebouwen van ons kernvastgoed voorzien van een energieprestatie- en maatregeladvies (EPA-U). Diverse gebouwen zijn voorzien van een (verplicht) energielabel. Afgelopen jaar hebben we een Energieinformatiebe-

heersysteem ingericht door de implementatie van energiebeheer-software en de inkoop van slimme energiemeters via Europese aanbesteding. Enige jaren terug is, conform de nota 'aardgas, tenzij...' zoveel mogelijk ingezet op voertuigen op aardgas, afhankelijk van dienstspecifiek gebruik. Op basis van het huidige aanbod op de markt en een afweging van economisch en milieuhygiënisch rendement (CO₂-uitstoot) is het beleid bijgesteld. Wij willen uitvoering geven aan een bedrijfsvervoerplan om woon-werkverkeer per fiets en openbaar vervoer te bevorderen.

Project	Activiteiten 2010	Beoogd resultaat 2010
Duurzame nieuwbouw		
Nieuwbouw Forum / Grote Markt Oostwand / SOZAWE	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwerken definitief ontwerp Forum • Uitwerken voorlopig ontwerp SOZAWE • Onderzoek duurzaam ontwerp oostwand 	<ul style="list-style-type: none"> • Voorbereiding bouw Forum • Voorlopig duurzaam ontwerp SOZAWE • Voorlopig ontwerp nieuwbouw Vindicat
Energiebesparing gemeentelijke gebouwen		
Energiebesparing gemeentelijke gebouwen	<ul style="list-style-type: none"> • Alle diensten stellen op basis van EPA-U een plan van aanpak op 	<ul style="list-style-type: none"> • Iedere dienst beschikt over een eigen plan van aanpak; maatregelen onderdeel reguliere werkzaamheden
	<ul style="list-style-type: none"> • Toekennen energielabel aan gebouwen kernvastgoed 	<ul style="list-style-type: none"> • Alle verplichte gebouwen zijn voorzien van energielabel
	<ul style="list-style-type: none"> • Volledige implementatie Energie-informatiebeheersysteem en plaatsing slimme meters (op afstand uitleesbaar) bij alle gemeentelijke aansluitingen. • Onderzoek energieverbruik en mogelijke besparingen sportaccommodaties. 	<ul style="list-style-type: none"> • Alle gemeentelijke aansluitingen voorzien van een slimme meter • Geïntegreerd overzicht van energieverbruik alle aansluitingen • Gebruikers worden gefaciliteerd met analyses en rapportages
	<ul style="list-style-type: none"> • Deelname 'Nacht van de Nacht 2010' en 's nachts dimmen verlichting openbare gebouwen 	<ul style="list-style-type: none"> • Overzicht van objecten welke 's nachts niet (meer) verlicht zijn
Openbare verlichting		
Energiebesparing openbare verlichting	<ul style="list-style-type: none"> • Implementatie dimbeleid afgestemd op regulier onderhoud ('groepsremplace') 	<ul style="list-style-type: none"> • Eind 2010 versneld dimbeleid volledig uitgevoerd (Groningen landelijk koploper)

Duurzaam inkopen		
Verbreden duurzaam inkopen	<ul style="list-style-type: none"> • Plan van aanpak Duurzaam Inkopen uitvoeren. • In bestek of programma van eisen en contracten worden de duurzaamheidscriteria opgenomen. • Selecteren van leveranciers, aannemers of dienstverleners die voldoen aan de gestelde duurzaamheidscriteria. • Bij inkoop kantoorgebouwen en inrichting (nieuwbouw en renovatie) toepassen van het prestatie-instrument GPR-gebouw (Gemeentelijke Prestatie Richtlijn). • Bij alle concerninkopen toepassen van de duurzaamheidseisen⁵. • Bij de dienstinkopen ligt de focus vooral bij gebouwen, GWW, vervoer en transport⁶. 	<ul style="list-style-type: none"> • De gemeentelijke ambitie voor duurzaam inkopen is 100%. De prioriteit ligt bij de concerninkopen en dienstinkopen binnen de 45 productgroepen waarvoor door SenterNovem duurzaamheidscriteria zijn vastgesteld. Bij de realisatie van de ambitie brengen we een fasering aan omdat we bij aanbestedingen te maken hebben met langlopende meerjarige contracten.
Verduurzaming eigen wagenpark		
Eigen wagenpark (schoner, stiller, zuiniger)	<ul style="list-style-type: none"> • Diensten gaan bij de aanschaf van auto's uit van: <ul style="list-style-type: none"> . lichte bedrijfsvoertuigen > 15.000 km/jaar: aardgas, . dienstauto's > 15.000 km/jaar: aardgas, . dienstauto's < 15.000 km/jaar: zuinige benzine-uitvoering met lage CO₂-uitstoot, • MD doet experiment met elektrisch rijden. • Overige diensten investeren in hun nieuwste machines conform ons beleid "aardgas, tenzij...". 	<ul style="list-style-type: none"> • In 2010 is bij aanschaf rekening gehouden de laatste huidige milieunormen: PPO, roetfilters, Euro 5, EEV, aardgas.
Eigen vervoer		
Duurzame mobiliteit eigen organisatie	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren Bedrijfsvervoerplan • Invoeren vergoedingregeling fiets en OV • Stimuleren gebruik van fiets en OV voor woonwerkverkeer. Inzoomen op mogelijkheden in zakelijk verkeer. 	<ul style="list-style-type: none"> • Inzicht in eigen mobiliteit (dmv meting) • Meer gebruik fiets en OV eigen werknemers

⁵ In 2010 staan de volgende concernaanbestedingen gepland: telefonie; zware bedrijfswagens; autolaadkranen; opslag archiefbescheiden; ICT werkplekken en dienstverlening; papier en enveloppen; kantoorartikelen; printen, mailen en couverteren, elektrotechniek; advertentiediensten; audiovisuele apparatuur, drukwerk, grootkeuken-apparatuur en catering.

⁶ Op de planning staan in 2010 nieuwbouw kantoorgebouw SOZAWE, revitalisering gebouw DIA Kreupelstraat, aanbestedingen GWW Westpoort fase 1b en 1c; eigen wagenpark, leerlingenvervoer en aangepast vervoer.

Ntb* : Inmiddels zijn we gestart met het proces om de streefwaarde te bepalen.

Indicator	Beoogd resultaat 2010	Streefwaarde
Bereikte energiebesparing/berekende CO2-reductie	Ntb	Ntb
Energieverbruik totaal gemeente (alle 1014 elektra- en 215 gasaansluitingen)	Ntb	Ntb*
Energieverbruik grootverbruikers (87 elektra- en 10 gasaansluitingen)	Ntb	Ntb*
Energieverbruik eigen gebouwen (kernvastgoed, 49 gebouwen)	Ntb	50 % gebouwen E-neutraal in 2012
Energieverbruik bruggen en gemalen	Ntb	Ntb*
Energieverbruik openbare verlichting	Ntb	-10% in 2012 tov 2007
Energieverbruik scholen	Ntb	Ntb*
Aandeel duurzame inkoop tov norm VROM	100% in 2010	100 % in 2010
Verduurzaming eigen wagenpark (aandeel duurzame brandstoffen)	Ntb	50% in 2012

Ntb : Nog te bepalen

Ntb* : Inmiddels zijn we gestart met het proces om de streefwaarde te bepalen.

4.6 Thema communicatie, participatie, educatie

Mensen maken een duurzaamste stad en energieneutrale stad. Via verbreden en verbinden werken we samen en sluiten we aan op lokale initiatieven. Bij communicatie richten we ons op het zichtbaar maken van concrete resultaten van projecten in de stad. Bij participatie geven we voorrang aan projecten die brede groepen mensen aanspreken en aanzetten tot duur-

zaam gedrag. Vaak maken we dankbaar gebruik van koplopers. Met het duurzaamheidscentrum proberen we een breed publiek optimaal te faciliteren tot duurzaam handelen. De jeugd heeft de toekomst. Met eigentijdse duurzaamheidseducatie ontdekken jongeren hoe zij kunnen participeren in de duurzaamste stad.

Project	Activiteiten 2010	Beoogd resultaat 2010
Communicatie		
Projectcommunicatie	Resultaten van projecten uit het duurzaamheidsprogramma zichtbaar maken via bijeenkomsten, website, digitale nieuwsbrief en persberichten	Lokale én landelijke bekendheid van concrete projectresultaten in Groningen
Praktische informatie toegankelijk maken	Praktische informatie over energiebesparing en duurzame energieopwekking toegankelijk maken i.s.m. anderen (b.v. Ip-DuBo)	Stadgers zijn goed op de hoogte van praktische maatregelen op het gebied van energiebesparing en duurzame energieopwekking
Milieu-informatie op internet	Aanbieden van milieu-informatie via website en wijkkranten (afval, lucht, geluid, bodem, schone stad, veilige stad)	Actuele milieu-informatie is goed bereikbaar voor Stadgers
Participatie		
Participatie Stad	Op verzoek faciliteren landelijke evenementen; lokale evenementen (Noorderzon, Keiweek, 4-mijl, duurzame zondag) verbinden aan Duurzaamste stad	Duurzamere evenementen in de Stad
	Lentekriebels uitbreiden Inzet milieustewards bij scholen en in wijken uitbreiden; gericht op het beïnvloeden gedrag van scholieren en burgers tav zwerfafval	Verminderd zwerfafval rond scholen en in buurten; beter aanzien wijken
	Verbreden titel 'Groningen Fairtrade stad'; verbinden grote instellingen, ondernemers en werkgevers aan fairtrade	Jaarlijkse activiteit World Fairtrade Day
Participatie wijk	Afronden project 'Duurzaamste wijk' Hoogkerk; uitrol naar een andere wijk	Project 'Duurzaamste wijk' is afgerond en geëvalueerd; zo mogelijk toegepast in een andere wijk
Duurzaamheidscentrum	Opstarten duurzaamheidscentrum in samenwerking met andere partijen	Realisatie Stichting Duurzaamheidscentrum. Functionerend duurzaamheidscentrum.
Educatie		
Natuur- en duurzaamheidseducatie scholen	Interactieve tentoonstelling 'Duurzaam denken' wordt eind 2009 geopend en in 2010 ingezet op minimaal 4 scholen voor voortgezet onderwijs	Tentoonstelling 'Duurzaam denken' toegepast op minimaal 4 scholen voor Voortgezet onderwijs
	Ontwikkeling van kenniscentra	Het bezoekerscentrum in Beijum is geopend. Er is een scholennetwerk voor natuur en duurzaamheidseducatie voor de basisscholen opgericht.

	Verder ontwikkelen van kinderwerktuinen	Door introductie van de groene leerlijn, cursorisch opgebouwde lessen gericht op de ecologische basisvorming voor alle groepen van de basisschool op de kinderwerktuinen, worden veel meer basisscholen bereikt.
Educatief programma natuur	Opzetten educatief programma kinderboerderijen	Er is een programma ontwikkeld voor kinderen van de basisschool van groep 1, 2 en 3. Er is een programma ontwikkeld voor kinderen (onder begeleiding) van 2 t/m 6 jaar.
	Opzetten nieuwe kinderwerktuinen	Meerdere scholen worden begeleid bij het opzetten van schoolnabije tuinen.
	Lespakket Fairtrade	In de Fairtradeweek krijgen alle basisscholen een Fairtradelespakket aangeboden.
	Inrichten gebied met 'tijdelijke natuur' in Meerstad; vooruitlopend op nationale boomplantdag i.s.m. gemeente Slochteren	Educatief gebied 'tijdelijke natuur' in Meerstad. Invullen tijdelijke natuur voor en door burgers. Opzetten en realiseren educatieve projecten. NDE organiseert de boomfeestdag 2010 in Meerstad.

Indicator	Beoogd resultaat 2010	Streefwaarde
Aandeel Stadgers dat het begrip 'duurzaamheid' kent en kan vertalen naar de eigen situatie.	1)	Ntb
Aandeel Stadgers dat nut en noodzaak van 'duurzaamheid' onderschrijft en zich betrokken voelt bij de doelen.	1)	Ntb
Aandeel Stadgers dat informatie met betrekking tot 'duurzaamheid' weet te vinden en tevreden is over die informatie.	1)	Ntb
Waardering Stadgers over 'het milieu' in de stad	1)	Ntb

Ntb = nog te bepalen

1): Op basis van:
 Jaarlijks onderzoek RUG/vakgroep sociologie onder Stadgers
 Tweejaarlijks onderzoek gemeente Groningen Leefbaarheidmonitor

5. Financiën

Met de insteek dat duurzaamheid regulier moet worden meegenomen in de verschillende programma's, maken veel projecten onderdeel uit van de reguliere begroting. Tegelijkertijd hebben we te maken met een overgangsperiode waarin fors geïnvesteerd moet worden in kennisontwikkeling en stimuleringsprojecten.

5.1 Duurzaamheidsfonds

De Raad heeft in 2007 voor de uitvoering van het duurzaamheidsprogramma een extra budget beschikbaar gesteld van 3 miljoen euro incidenteel (Raadsbesluit februari 2007). Hiervan is tot 1 oktober 2009 besteed:

Jaar	Besteed
2007	0
2008	514.000
2009 (t/m 30 september 2009)	504.000
2009	296.000
Totaal besteed (voorzien)	1.314.000

In 2008 is aan rente 52 duizend toegevoegd aan het fonds. Het college heeft besloten dat er ten behoeve van het Duurzaamheidscentrum voor de jaren 2010-2014 een bedrag van 82 duizend in de reserve moet blijven ter afdekking van het risico van het Duurzaamheidscentrum.

Dit betekent dat er vanuit Nieuw Beleid 2007 op dit moment nog € 1.656.000 beschikbaar is. Dit bedrag zit in de bestemmingsreserve Duurzaamheid van de MD. We hebben in het jaarprogramma 2010 voorzien in de besteding van dit bedrag voor de stimulering van de uitvoering van projecten. Dit is inclusief de bijdrage vanuit de gemeente aan het Duurzaamheidscentrum.

Het programma voor 2010 is begroot voor 1.656.000. De verdeling van de uitgaven over de thema's is volgt:

Thema Jaarprogramma 2010	Begroot 2010 e.v.
Gebouwde omgeving	380.000
Mobiliteit	26.000
Ecologie	550.000
Duurzaam ondernemen en innoveren	250.000
Eigen bedrijfsvoering	100.000
Communicatie, participatie, educatie	350.000
Totaal	1.656.000

We hebben in de begroting 2010 gerekend op een onttrekking van 8 ton aan het Duurzaamheidsfonds. Derhalve dienen we een begrotingswijziging in om 856.000 euro extra aan de reserve te onttrekken. Hiermee is het nieuw beleidsgeld 2007 volledig besteed.

Subsidieregeling Lokale Klimaatinitiatieven (SLOK)

De subsidieregeling Stimulering Lokale Klimaatinitiatieven (SLOK) is een regeling van het Ministerie van VROM ter ondersteuning van klimaatprojecten voor overheden. Het inbedden van klimaatbeleid in de organisatie krijgt met SLOK een extra steuntje in de rug. De regeling loopt van 2008 tot en met 2012. We hebben in 2009 een subsidie van € 454.023,- toegezegd gekregen voor de uitvoer van 9 breed vormgegeven projecten die onderdeel zijn van en aansluiten bij de speerpunten van het programma Duurzaamste Stad. De uitkering verloopt via het Gemeentefonds.

Subsidieregeling energiescans bedrijven

Voor 2010 wordt voorgesteld één algemene subsidieregeling voor bedrijven open te stellen, waarmee scans op het gebied van energiebesparing, duurzaamheid en duurzame innovatie kunnen worden gesubsidieerd. We stellen voor hiervoor € 50.000,- te reserveren.

Subsidieregeling groene daken

We stimuleren onze inwoners om ook zelf bij te dragen aan een groene en energiezuinige stad. Afgelopen jaren hebben we daartoe ondermeer een subsidieregeling voor de aanleg van groene daken gehad. Deze regeling was gericht op particulieren. In 2010 komt er een nieuwe regeling die naast particulieren ook op bedrijven is gericht. Voorstel is de regeling te financieren uit de rioolheffing; een vegetatiedak draagt immers bij aan het doel 'schoon water uit het vuilwaterriool houden'. Vegetatiedaken bergen in

piekperiodes water, waarmee wordt voorkomen dat afvalwater vermengd met regenwater overstort op het oppervlaktewater. Daarnaast leveren vegetatiedaken een positieve bijdrage aan de 'fijnstofproblematiek' en hebben ze, met name in de zomer een isolerend effect. De verordening en het subsidieplafond wordt begin 2010 apart aan de Raad voorgelegd.

5.2 Nieuw beleidsgeld 2009

Het college heeft in 2008 nieuw beleidsgeld vrijgemaakt om een extra impuls te geven aan de duurzame ontwikkeling van de stad. Dit geld is bedoeld voor:

Speerpunt	Bedrag
Energiebesparing gebouwde omgeving	1,5 miljoen
Energiebesparing scholen	2,5 miljoen
Kennis en innovatie groen gas	1 miljoen
(Duurzame) nieuwbouw 2 VMBO-scholen	1,2 miljoen
Totaal	6,2 miljoen

We zetten 1,5 miljoen euro in om 1.000-1.400 sociale woningen duurzaam te renoveren. Daarnaast wordt 0,9 miljoen euro uit de middelen voor Groninger Woonkwaliteit benut voor de stimulering van energiebesparing in de

bestaande woningvoorraad. In 2009 is de verbetering van ongeveer 750 woningen in uitvoering genomen waarvoor verplichtingen van circa 1 miljoen euro zijn aangegaan. In 2010 zullen er zo'n 650 woningen bijkomen, waarmee wederom een bedrag van ruim 1 miljoen euro is gemoeid. Duurzame renovatieprojecten die najaar 2009 in uitvoering zijn (sociale huurwoningen): Lewenborg (387), Tuinwijk (183), De Hoogte (357), Oosterpark (111). Voor eind 2009 wordt definitief besloten over de projecten Korrewegwijk (212), en circa 140 woningen op diverse locaties in Corpus den Hoorn, Paterswoldseweg e.o., vervolg Oosterpark en Hoogkerk. Uit eerder gereserveerde GWK-middelen wordt 0,4 miljoen euro ingezet voor energiebesparing in de particuliere woningvoorraad onder andere door het aanbieden van faciliteiten via het Energieloket. Met de bijdrage van 2,5 miljoen aan scholen wordt komende jaren ca. 16.500 m² nieuwbouw en uitbreiding van scholen duurzaam uitgevoerd conform het IHP Onderwijshuisvesting 2009-2012. Met marktpartijen werken we aan de ontwikkeling van groen gas in Groningen. Groen gas levert een forse CO₂-reductie op ten opzichte van aardgas. Bovendien biedt de unieke systeemgebonden expertise grote kansen op de versnelling van de groen gasmarkt en levert direct het werkgelegenheid op. We reserveren 1 miljoen euro als garantstelling voor de aanleg van infrastructuur (een groen gasleiding) in de stad.

Bijlagen

1. Inzet op leefomgevingkwaliteit
 - 1.1 Externe veiligheid
 - 1.2 Bodem
 - 1.3 Afval
 - 1.4 Lucht
 - 1.5 Geluid
2. Ontwikkelingen milieu/duurzaamheidsbeleid
3. Samenwerking externen
4. Subsidieregelingen

Bijlage 1. Inzet op leefomgevingkwaliteit

1.1 Externe veiligheid

Het verder vorm geven en bewaken van het 'basisveiligheidsniveau Groningen', zodat de externe veiligheids situatie verbetert en bijdraagt aan een optimale leefomgevingkwaliteit. Op deze manier borgen dat wonen, werken

en verblijven in Groningen veilig is en blijft. Hiertoe externe veiligheid bij elke ruimtelijke ontwikkeling vanaf het begin integraal meenemen.

Doel	Hoofdactiviteiten 2010	Resultaat 2010
Beleid		
Implementatie eigen beleid	In 2009 heeft de gemeente EV-beleid opgesteld. De werkafspraken uit het eigen beleid worden toegepast bij een aantal grote projecten.	Ervaring met procedures Het beleid is geëvalueerd
Implementatie nieuwe landelijke wetgeving	AMvB buisleidingen wordt in 2010 vastgesteld, hierdoor moeten bestemmingsplannen worden aangepast BTEV (Besluit Transportroutes Externe Veiligheid) is in 2009 vastgesteld. Dit heeft consequenties voor de omgeving van alle grote vervoersroutes door de stad	Alle relevante bestemmingsplannen bevatten de juiste informatie over buisleidingen Alle bestemmingsplannen nabij grote transportroutes voldoen aan de eisen uit het BTEV en de onderliggende basisnetten
Preventie		
Stad veiliger maken en houden	EV bij alle ruimtelijke ontwikkelingen betrekken in een vroeg stadium In acht nemen BEVI bij vergunningverlening aan bedrijven	Ruimtelijke ontwerpen zijn mede door EV-aspecten vormgegeven Vergunningen van risicovolle bedrijven bevatten voorschriften ter bescherming van de omgeving
Risico's inzichtelijk maken en verantwoorden	Risicoregisters bijhouden Risicokaart actueel houden Restrisico's beschrijven en verantwoorden	Actueel risicoregister en vergunningarchief Actuele risicokaart Groningen Risico-inventarisatie voor alle bestemmingsplannen gereed
Uitvoering		
Uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010	Uitvoering geven aan een aantal basistaken Externe Veiligheid volgens het 'uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010'	De doelen van het uitvoeringsprogramma voor de stad zijn bereikt

1.2 Bodem

Het duurzaam benutten van de bodem draagt bij aan de duurzaamheidsdoelstellingen.

Een schone bodem bij aan een optimale leefomgevingkwaliteit. De kwaliteit van de bodem moet geschikt zijn voor het beoogde gebruik en er dienen geen risico's te zijn voor de gezondheid, het bodemleven en voor verspreiding van het grondwater.

Het duurzaam gebruik van grond en het benutten van de mogelijkheden die de ondergrond biedt voor duurzame energie draagt bij aan de doelstellingen op energiegebied.

Ontwikkelingen

Op 10-07-2009 is het convenant 'bodemon ontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties' gesloten tussen VNG, IPO, de Unie van Waterschappen en

het Rijk. In het convenant zijn afspraken vastgelegd voor het duurzaam gebruik van de ondergrond en is voor de aanpak van spoedlocaties (locaties waar een risico aanwezig is) een tijdspad vastgelegd. Inzet van het Rijk is om de spoedlocaties in 2010 in beeld en in 2015 beheerst te hebben. Voor 2011 is een midterm-review afgesproken waarbij de voortgang van de afspraken wordt bepaald.

Het financieringskader voor de uitvoering van bodemsanering wijzigt en daarnaast komen er minder rijksmiddelen beschikbaar voor de uitvoering van bodemsanering. Hoe de rijksmiddelen worden besteed zal in het uitvoeringsprogramma 2010-2014 worden aangegeven. De invulling die hieronder wordt gegeven is een 1^e inschatting.

Hoofdactiviteiten 2010	Resultaat 2010
Uitvoering uitvoeringsprogramma 2010-2014	
Aanpak van spoedlocaties.	Naar aanleiding van de uitkomsten van het project "vervolg landsdekkend beeld" zijn de potentiële spoedlocaties beoordeeld, inclusief gemeentelijke eigendommen, en zonedig aangepakt om spoedlocaties te beheersen.
Uitvoering reguliere wettelijke taken	
Afgeven beschikkingen in het kader van onze taak als bevoegd gezag voor de Wet bodembescherming.	Uitvoering is afhankelijk van het aantal saneringen. Jaarlijks worden circa 75 beschikkingen en 12 BUS (Besluit Uniforme Saneringen) meldingen verwacht
Uitvoeren van een bodeminventarisatie bij bestemmingsplannen en stedenbouwkundige plannen.	Uitvoering is afhankelijk van het aantal bestemmingsplannen en stedenbouwkundige plannen. In 2010 worden 25 bodeminventarisaties voor bestemmingsplannen en stedenbouwkundige plannen verwacht.
Toezicht en handhaving van de Wet bodembescherming en het Besluit bodemkwaliteit.	Alle saneringen in uitvoering zullen worden gecontroleerd. Jaarlijks worden ongeveer 200 controles uitgevoerd naar grondverzet.
Beoordelen meldingen hergebruik grond.	Uitvoering is afhankelijk van het aantal meldingen. Jaarlijks worden circa 140 meldingen afgehandeld. In 2010 zal het nieuwe beleidskader voor grondverzet van kracht worden.
Controle van bouwaanvragen of bodemkwaliteit geschikt is voor de beoogde functie (bodemtoets).	Uitvoering is afhankelijk van het aantal verzoeken. Jaarlijks worden circa 250 bodemtoetsen uitgevoerd.

Duurzaam gebruik en benutting ondergrond	
Uitvoeren van saneringen of treffen van beheersmaatregelen.	Saneringen kunnen het gevolg van een ontwikkeling zijn of als gevolg van een risicosituatie worden opgestart. Uitvoering conform uitvoeringsprogramma.
Advisering duurzaam grondbeheer	Advisering hergebruikmogelijkheden van grond (o.a. binnen plangebied meerstad).
Onderzoek naar de mogelijkheden van warmte/koude-opslag en combinatie met bodemsanering	Eerste verkenning gereed
Onderzoeken van mogelijkheden voor de inzet van energiezuinige saneringstechnieken.	Deelname aan een SKB project (Stichting Kennisontwikkeling Kennisoverdracht Bodem) voor het ontwikkelen en introduceren van een methodiek waarmee de duurzaamheid van bodemsaneringvarianten en -technieken kan worden gekwantificeerd.
Opstellen visie ondergrond	In 2010 wordt gewerkt aan de visie op de ondergrond.

1.3 Afval

We streven naar beperking van de hoeveelheid aangeboden afvalstoffen, optimalisatie van de gescheiden inzameling, betere scheiding van deelstromen en een optimaal hergebruik van afvalstoffen. Hiermee dragen we bij

aan een gezonde en optimale leefomgevingkwaliteit, binnen de randvoorwaarden van een financieel haalbare afvalstoffenheffing.

Doelen	Activiteiten	Indicatoren en streefwaarden
Voorzieningen voor afvalscheiding binnen handbereik	Plaatsen 10 nieuwe papier- en glascontainers op "knel-puntlocaties"	> 60 kg papier per inwoner > 20 kg glas per inwoner
Kunststoffen scheiden uit de restfractie	Kunststoffractie scheiden door middel van nascheiding (i.p.v. brengvoorzieningen)	14 % van de kunststof in de restfractie wordt aangeboden ter recycling (2,8 % van de restfractie zelf)
Minder zwerfafval	Onderzoeken mogelijkheden voortzetten project milieustewards.	Meetbaar (via borgschouw) minder zwerfafval in de wijken waar de Milieustewards actief zijn, dan wel meetbaar minder extra inspanning van de Milieudienst nodig voor het schoonhouden van de wijk.
Verbeteren scheidingspercentage op de afvalbrengstations	Introduceren van extra containers voor herbruikbare deelstromen (zoals vloerbedekking)	Scheidingspercentage Afvalbrengstations naar 80% in 2012 (nu 75%)
Burgerparticipatie	Actie Lentekriebels versterkt doorzetten	Aantal projecten > 125 (113 in 2009)
Bewustwording	Burgers via o.a. advertenties (gezinsbode) en filmpjes op internet bewust maken van de mogelijkheden van scheiden van afval	Voldoen aan de prestatie-indicatoren van het LAP (Landelijk Afvalstoffen Plan)

1.4 Lucht

De voornaamste bron van luchtverontreiniging in Groningen is het wegverkeer. Lokaal speelt ook luchtverontreiniging door houtvuren een rol. Volgens de 'Enquête leefbaarheid en veiligheid 2008' ondervindt gemiddeld in de stad Groningen 5% vaak en 21% soms hinder van houtkachelrook. Luchtverontreiniging kan gevolgen hebben voor de volksgezondheid. De impact ervan hangt vooral af van de schadelijkheid van de stoffen, de hoogte van de concentraties en de blootstellingduur. Vooral CARA-patiënten en kinderen zijn kwetsbaar voor luchtverontreiniging.

Een goede luchtkwaliteit is onontbeerlijk voor het waarborgen van een gezonde leefomgevingkwaliteit. Het beleid hiervoor kent twee sporen. Bij de uitvoering van gemeentelijke taken ligt het accent op het preventieve spoor, dat bestaat uit twee wettelijke toetsingskaders. De Wet luchtkwaliteit schrijft voor, dat grote ruimtelijke en verkeersprojecten (die "in betekende mate" bijdragen aan de lokale luchtverontreiniging) op de voorgeschreven wijze moeten worden getoetst aan de luchtkwaliteitsnormen voor onder meer stikstofdioxide (NO₂) en fijn stof (PM₁₀). Daarnaast moet als uitvloeisel van 'een goede ruimtelijke ordening' bij de voorbereiding van (alle) ruimtelijke plannen worden bekeken wat de gevolgen zijn voor de luchtkwaliteit. Er zit een belangrijk verschil tussen deze twee toetsingskaders. De Wet luchtkwaliteit ziet er primair op toe, dat er geen normen worden overschreden. Bij een goede ruimtelijke ordening is het tevens zaak om de blootstelling (van bewoners of van kwetsbare groepen) zo laag

mogelijk te houden.

De concentratie van fijn stof langs wegen in de stad Groningen bedroeg in 2008 gemiddeld 26 µg/m³ (exclusief zeezoutaftrek van 6 µg/m³) waarvan circa 20 tot 24 µg/m³ bestaat uit de achtergrondconcentratie. De concentratie van stikstofdioxide langs wegen in de stad Groningen lag in 2008 rond de 30 µg/m³ waarvan circa 20 tot 25 µg/m³ bestaat uit de achtergrondconcentratie. In Groningen komen geen overschrijdingen van de luchtkwaliteitsnorm voor. De jaargemiddelde norm voor stikstofdioxide en fijn stof bedraagt 40 µg/m³. In 2005 is door de introductie van de zeezoutaftrek de fijn stof norm feitelijk verhoogd tot 46 µg/m³. De World Health Organization (WHO) heeft voor fijn stof echter een veel strengere advies- c.q. streefwaarde vastgesteld van 20 µg/m³. Deze 'gezondheidsnorm' wordt wel overschreden in Groningen.

Naast het preventieve spoor is er het curatieve spoor. Hierbij worden maatregelen genomen om de luchtverontreiniging en/of de blootstelling hieraan daadwerkelijk te verminderen. Het belangrijkste aangrijpingspunt voor de gemeente ligt hiervoor in het verkeersbeleid. Daarnaast zijn specifieke maatregelen mogelijk, zoals de inzet van schonere bussen en gemeentelijke voertuigen en het stimuleren van elektrische voertuigen of het rijden op aardgas. In het kader van monitoring brengen wij jaarlijks in beeld hoe het is gesteld met de luchtkwaliteit in de stad.

Activiteiten 2010	Resultaat 2010
Beleid	
Preventie	
Minimaal in acht nemen van de luchtkwaliteitsnormen en streven naar een zo laag mogelijke blootstelling bij ruimtelijke en verkeersplannen.	Bij de vaststelling van alle ruimtelijke plannen is de wetgeving voor luchtkwaliteit en 'een goede ruimtelijke ordening' in acht genomen (procedureel en inhoudelijk).
Beperking	
Stimuleren van maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren via het verkeers-beleid en door de inzet van schonere voertuigen.	Zie thema mobiliteit.
Geven van voorlichting over het gebruik van houtkachels, sfeerhaarden en vuur-korven.	Minimaal 4 advertenties voor een goed stookgedrag in de Gezinsbode en in buurtkranten e.d.
Verantwoording	
Opstellen 'Rapport luchtkwaliteit 2009 gemeente Groningen'.	Rapport luchtkwaliteit 2009 dat een nauwkeurig beeld geeft van (de ontwikkeling van) de luchtkwaliteit in de stad in relatie tot de volksgezondheid.
Afwikkelen van klachten over luchtverontreiniging	Alle klachten over luchtkwaliteit worden op de afgesproken wijze afgehandeld.

Indicatoren lucht	Beoogd resultaat 2010	Streefwaarde
Wegvakken met een overschrijding van de achtergrondwaarde voor NO2	Situatie niet verslechterd tov 2008	Concentraties zo laag mogelijk
Wegvakken met een overschrijding van de streefwaarde voor fijn stof (20 µg/m3)	Zoveel mogelijk voldoen aan streefwaarde	Voldoen aan de streefwaarde
Aantal klachten over houtvuren	Minder dan 25 klachten per jaar	Geen rookhinder

1.5 Geluid

Geluidhinder is één van de meest hardnekkige milieuproblemen. Volgens de 'Enquête leefbaarheid en veiligheid 2008' ervaart 25% van de Stad's geluidoverlast. Vooral het wegverkeerslawaai blijft toenemen. De beleving van de leefomgeving wordt in sterke mate bepaald door de heersende akoestische kwaliteit. Een hoge geluidbelasting kan hinder, slaapverstoring en (mede daardoor) gezondheidsproblemen veroorzaken zoals stress, een grotere kans op hoge bloeddruk en hart- en vaatziekten alsook een verminderd leervermogen bij kinderen. Hiermee vormt geluidhinder ná luchtverontreiniging het grootste milieugerelateerde gezondheidsprobleem in Nederland. In Groningen staat geluidhinder wellicht op nummer één, omdat de luchtkwaliteit hier relatief goed is. Het geluidbeleid is dan ook gericht op het beschermen of realiseren van een goede akoestische kwaliteit ten behoeve van een prettig én bovenal gezond woon- en leefmilieu.

Bij de aanpak van geluidhinder vraagt vooral het preventieve spoor veel aandacht. Zo schrijft de wet voor, dat bij ruimtelijke plannen eerst akoestisch onderzoek wordt uitgevoerd. Als de verwachte geluidbelasting vanwege wegverkeer-, spoorweg- en/of industrielawaai hoger is dan de voorkeursgrenswaarden, dan moet tevens onderzoek worden gedaan naar maatregelen om de toekomstige geluidbelasting te verminderen. Als dergelijke maatregelen niet mogelijk zijn en/of onvoldoende effect sorteren, kan de gemeente ontheffing verlenen van de voorkeursgrenswaarden en 'hogere waarden' vaststellen tot het niveau van de maximale grenswaarden.

De intensivering van de stad heeft tot gevolg dat er steeds vaker woningbouw plaatsvindt op locaties die blootstaan aan een relatief hoge geluidbe-

lasting. Deze bouwprojecten kunnen vaak pas worden gerealiseerd als wij een geluidontheffing verlenen voor de toegestane geluidbelasting op de gevel. Zonodig schrijven wij hierbij extra gevelisolatie voor om te waarborgen dat de norm voor de geluidbelasting in de woning (bij gesloten ramen en deuren) niet wordt overschreden.

Om het wegverkeerslawaai daadwerkelijk te verminderen, willen wij alle drukke binnenstedelijke wegen voorzien van stil asfalt als dit vanwege geluidreductie effectief is en uit (verkeers)technisch oogpunt doelmatig is. We koppelen dit aan de planning voor groot wegonderhoud of aan de realisatie van plannen. Vanwege de kortere levensduur is stil asfalt wel duurder dan gewoon asfalt. Een andere effectieve bronmaatregel is uiteraard het beperken en/of stroomlijnen van het wegverkeer. Waar mogelijk nemen we dit mee in ons verkeersbeleid.

Er wordt momenteel gewerkt aan een grondige wijziging en vereenvoudiging van de Wet geluidhinder. Eind 2009 is een wetsvoorstel naar de Tweede Kamer gestuurd waarmee geluidproductieplafonds worden geïntroduceerd voor rijkswegen en spoorwegen. De bedoeling is, dat een dergelijk systeem later ook zal worden ingevoerd voor provinciale wegen. Omdat een dergelijk systeem voor gemeentelijke wegen niet werkbaar is, zal hiervoor een alternatieve aanpak worden uitgewerkt. Uitgangspunt hierbij is, dat gemeenten extra beleidsvrijheid kunnen krijgen mits ze een eigen gemeentelijk geluidbeleid (voor o.a. wegverkeerslawaai) hebben vastgesteld. De nieuwe wetgeving voor gemeentelijke wegen zal op zijn vroegst eind 2011 in werking treden.

Activiteiten 2010	Resultaat 2010
Beleid	
Verkennen mogelijkheden van gemeentelijk geluidbeleid vooruitlopend op nieuwe geluidwetgeving in 2011.	Beleidsnotitie met de contouren van en mogelijke opties voor een gemeentelijk geluidbeleid
Preventie	
Toepassen van stil asfalt op een deel van de Paterswoldseweg en een deel van de Korreweg (tussen Heymanslaan en Oosterhamrikkade).	Stil asfalt is toegepast in het kader van regulier wegonderhoud op een wegooppervlak van in totaal 7.500 m2
Bewaken akoestische kwaliteit	
Vaststellen van geluidontheffingen conform de Wet geluidhinder om geluidgevoelige bestemmingen (zoals woningen, scholen, e.d.) op relatief hoogbelaste locaties mogelijk te maken.	Bij de vaststelling van alle ruimtelijke plannen is de wetgeving voor geluidhinder in acht genomen (procedureel en inhoudelijk).
Sanering	
Afronden gevelisolatie bij 210 woningen in de Lodewijkstraat met VROM-subsidie.	Project gevelisolatie Lodewijkstraat is afgerond
Aanpassen geluidzones rond industrieterreinen om meer ruimte te scheppen voor woningbouwlocaties.	Bij minimaal twee industrieterreinen is de geluidzone ingeperkt.

Indicatoren geluid	Beoogd resultaat 2010	Streefwaarde
Aandeel aantal km stil asfalt aangelegd tov opgave uitvoeringsprogramma 2010	100 %	100 %
Aantal woningen met gevelbelasting als gevolg van wegverkeerslawaai 48-53 dB (voorkeursgrenswaarde = 48 dB) 53-63 dB 63-68 dB (saneringswaarde) > 68 dB	Verschuiving naar klasse met lagere belasting	17
Aantal woningen met een geluidbelasting als gevolg van spoorweglawaai: > 55 dB (voorkeursgrenswaarde) > 68 dB (saneringswaarde)	Verschuiving naar klasse met lagere belasting	Idem
Aantal woningen binnen geluidzone industrielawaai (potentieel geluidbelast)		idem

Ntb : Nog te bepalen in het kader van het op te stellen gemeentelijke geluidbeleid.

⁷ Nader te bepalen in het kader van geluidbeleid (2011)

Bijlage 2. Ontwikkelingen milieu/duurzaamheidsbeleid

2.1 Landelijk

Sterker en duurzamer

Op korte termijn profiteert het milieu van de recessie; de neergang in economische activiteiten betekent lagere emissies. Op lange termijn heeft de recessie ongunstige effecten op het milieu, omdat de ontwikkeling en toepassing van milieusparende technieken worden afgeremd. Het kabinet kiest in de Miljoenennota 2010 voor een Nederland in 2020 dat samen slimmer, schoner, sterker, solidair en solide is. Het Kabinet ziet de ontwikkeling van het klimaat van essentieel belang voor onze welvaart op de lange termijn. Zij investeert komend jaar fors in het stimuleren van een duurzamere economie. Van de 6 miljard euro aan stimuleringsmaatregelen is meer dan 30 procent expliciet gericht op verduurzaming: energiebesparing, duurzaam ruimtegebruik en productie van duurzame energie.

Energiebesparing

De gebouwde omgeving is verantwoordelijk voor circa dertig procent van het landelijke energieverbruik. Het kabinet wil dat in 2020 bestaande gebouwen dertig procent zuiniger zijn. Nieuwbouw van woningen moet in 2020 energieneutraal zijn, en utiliteitsbouw moet in 2017 vijftig procent energiezuiniger zijn.

Duurzame ruimtelijke ontwikkeling

Via het Fonds Economische Structuurversterking (FES) wordt geïnvesteerd in duurzame ruimtelijke ontwikkeling. Het gaat onder andere om het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit. Op het gebied van ruimtelijke ordening wordt geld beschikbaar gesteld voor het programma Sleutelprojecten voor de vernieuwing van stationsgebieden.

Regio's

Samen met bedrijven en regionale partners richt het Rijk zich op kansrijke clusters van bedrijven en instellingen in top- en grensregio's. Met het programma Pieken in de Delta en de Europese structuurfondsen wordt in 2010 naar verwachting voor € 1,1 miljard aan (economische) investeringen in de regio mogelijk gemaakt. Energieknooppunt Groningen is hierbij in beeld.

Wonen

VRM stimuleert alle gemeenten tot opname van energieprestatie-eisen in prestatiecontracten met woningcorporaties voor de bestaande woningvoorraad. In oktober 2009 wordt het verbeterde Energielabel gepresenteerd, in 2010 kunnen consumenten het aanvragen. In 2010 wordt de energieprestatie van huurwoningen in het woningwaarderingstelsel opgenomen. Het BTW-tarief voor isolatie van woningen wordt verlaagd.

Verkeer

VRM stimuleert alle gemeenten tot het opnemen van CO₂-emissiereductie in lokale en regionale verkeer- en vervoerplannen.

Bedrijfsleven

De regeling Stimulering van Duurzame Energieproductie (SDE) wordt ruimer en robuuster gefinancierd uit een opslag op het elektriciteitstarief. Er wordt geld beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van de elektrische auto, voor de sloopregeling voor oude, vervuulende auto's en voor de stimulering van duurzame energie en duurzaam ondernemen.

Innovatieve en ondernemende creatieve industrie

Het Kabinet wil een innovatieve en ondernemende creatieve industrie in Nederland waarvan de producten en diensten breed worden benut, zowel economisch, cultureel als maatschappelijk. Er is extra geld beschikbaar voor innovatie. Ook worden de in 2009 opgestelde innovatieprogramma's energie uitgevoerd. Ministerie EZ richt zich daarbij op industriële energiebesparing en duurzame energie. De ontwikkeling van de elektrische auto en windenergie op zee worden gestimuleerd.

2.2 Klimaatbeleid

Gebouwde omgeving

De landelijke maatregelen voor energiebesparing in de gebouwde omgeving zijn de uitwerking van het project 'Schoon en Zuinig'. Het rijk zet voor 2020 in op:
reductie van 30% van de uitstoot van broeikasgassen;

verhoging van het aandeel duurzame energie tot 20%;
 toename van energiebesparing naar gemiddeld 2% per jaar;
 groei naar 10% van het verbruik van biobrandstoffen;
 verlaging BTW-tarief voor het isoleren van woningen;
 Via het FES is in 2009 en 2010 geld beschikbaar voor duurzame ruimtelijke ontwikkeling, ondermeer voor stationsgebieden;
 Het rijk wil dat bestaande (utiliteit)gebouwen in 2020 30% zuiniger zijn, nieuwe utiliteitsgebouwen in 2017 50% zuiniger zijn en woningniewbouw moet in 2020 energieneutraal zijn.
 In 2011 zal de EPC in het bouwbesluit die nu 0,8 is, verlaagd worden naar 0,6 en in 2014 naar 0,4. Voor de bestaande bouw is in 2009 het gewijzigde Woningwaarderingstelsel, die de maximale huurprijs bepaalt, in werking getreden. Hierin wordt de energieprestatie volgens het energielabel meegewogen. Er is een verruimde regeling groen beleggen en er bestaan allerlei subsidieregelingen voor zonneboilers, warmtepompen en HRe ketels. Voor de utiliteitsbouw geldt een verruimde energie-investeringsaftrek en aanscherping prestatie-eisen.

Lenteakkoord

Het energiegebruik in nieuwe winkels, woningen en kantoren zal in 2015 met 50% zijn gereduceerd ten opzichte van nu. Dat is de kern van het akkoord over energiebesparing in de nieuwbouw dat VROM afgelopen jaar heeft gesloten met de Vereniging van Nederlandse Projectontwikkelingsmaatschappijen (NEPROM), Vereniging voor Ontwikkelaars en Bouwondernemers (NVB) en Bouwend Nederland.

Innovatieprogramma klimaatneutrale steden

De komende twee jaar gaat het kabinet met het Innovatieprogramma Klimaatneutrale Steden (IKS) 7 miljoen investeren om de transitie richting klimaatneutrale stad te versnellen, door kennis en vaardigheden te ontwikkelen voor het opzetten en uitvoeren van innovatieve projecten gericht op klimaatneutrale stad. De koplopergemeenten Tilburg, Apeldoorn, Den Haag, Heerhugowaard en Groningen zijn betrokken geweest bij de voorbereiding.

Noordelijk Energieakkoord

Vanuit Noordelijk Energieakkoord zetten we met het 100.000 woningenplan voor nieuwbouw in op aanscherping van het Bouwbesluit. Een concept AMvB wordt waarschijnlijk 1-1-2010 gepubliceerd en per 1 juli 2010 van kracht. Ook zal – te beginnen in Noord Nederland - de hybride EPC worden ingevoerd.

Duurzame mobiliteit

Het kabinet wil elektrisch rijden in Nederland vanaf 2010 stimuleren. Eigenaren van een elektrische auto hoeven geen aanschafbelasting (BPM) en wegenbelasting te betalen. Dat scheelt aan kosten in totaal gemiddeld € 15.000. Voorts trekt het kabinet geld uit voor de ontwikkeling van elektrisch rijden en voorziet het plan in fiscale voordelen bij investeringen in oplaadpunten. Ten slotte verwacht het kabinet extra werkgelegenheid door de duurzamere vervoerswijzen. Vanuit de gemeente participeren we in een innovatieproject als onderdeel van het interdepartementale programma 'De auto van de toekomst gaat rijden'.

Duurzame inkoop

De Rijksoverheid heeft als ambitie om in 2010 bij 100 procent van haar inkopen duurzaamheid mee te nemen; voor provincies en waterschappen is dit 50 procent.

2.3 Leefomgeving

Het Milieu- en Natuurplanbureau (NMP) brengt jaarlijks de nationale Milieubalans uit. Deze geeft weer hoe het ervoor staat met de milieukwaliteit én – prestaties in Nederland. Hieronder volgt een selectie van punten uit de Milieubalans 2009 die relevant zijn voor ons milieu/duurzaamheidsbeleid.

Energie en klimaat

Volgens voorlopige cijfers voor 2008 is de Nederlandse emissie van broeikasgassen in dat jaar met 1,5 megaton gedaald tot 206 megaton CO₂-equivalenten. Deze daling is vooral toe te schrijven aan de vermindering van de uitstoot van lachgas (N₂O) en de emissie van methaan (CH₄). De CO₂-uitstoot is nagenoeg gelijk gebleven.

De Kyoto doelstelling 2008-2012 wordt waarschijnlijk gehaald. Zonder recessie zou dat doel waarschijnlijk ook worden gehaald, maar dan zouden bedrijven en overheid meer buitenlandse emissierechten hebben moeten inzetten.

Het elektriciteitsgebruik is met 1% toegenomen. Elektriciteitscentrales hebben 5% meer elektriciteit geproduceerd.

Door de toegenomen elektriciteitsproductie nam de CO₂-emissie met ruim 3 Mton toe. Tegenover deze toename stond een daling van de CO₂-uitstoot met ruim 1,5 Mton door het lagere aardgasverbruik voor de verwarming van woningen en kantoren. Deze daling was enerzijds het gevolg van de zachte winter in 2007 en anderzijds van een betere isolatie en een toename van het aantal Hr-ketels.

Door het gebruik van biobrandstoffen (bijmenging) is de CO₂ uitstoot van het verkeer met bijna 2% gedaald.

De uitvoering van het programma 'Schoon en zuinig' heeft substantieel effect op de uitstoot van broeikasgassen maar het nationale emissie doel wordt niet gehaald.

Het verdere succes van het programma 'Schoon en zuinig' hangt sterk af van de volgende ontwikkelingen: de aanbouw van een groot aantal nieuwe gas- en kolencentrales, de onzekerheid over de hoogte van de CO₂-prijs, het aandeel biobrandstoffen, de CO₂-normering van auto's tot en met 2020, de vertragingen in de invoeringen van kilometerbeprijzing en het EU-beleid. Het aandeel hernieuwbare energie is gestegen tot 3,4%. In 2020 zal dit naar verwachting 5% zijn. Hiermee wordt de doelstelling van 20% in 2020 niet gehaald.

Het energiebesparingtempo blijft ruim onder de kabinetsdoelstelling van 2% per jaar.

Milieuwinst (op het vlak van klimaat en biodiversiteit) wordt vooral bereikt door technologische ontwikkelingen en op korte termijn door de economische recessie. Het is echter niet zeker of dit voldoende zal zijn om het negatieve milieu-effect van de toenemende consumptie te neutraliseren.

Luchtkwaliteit

De recessie leidt voor de meeste luchtverontreinigende stoffen tot een emissiedaling van 5-10% bovenop het effect van het beleid.

Tot 2011 daalt de PM₁₀-concentratie gemiddeld in Nederland met zo'n 2 µg/m³. Tot 2015 daalt de NO₂-concentratie gemiddeld in Nederland met zo'n 5 µg/m³ (Velders et al., 2009). Het aantal knelpunten met overschrijdingen van de grenswaarden neemt de komende jaren naar verwachting veel sterker af dan de concentraties. Dit komt omdat de concentraties op veel knelpunten maar weinig boven de norm liggen.

Dit komt omdat op veel locaties die volgens de berekeningen nu nog een knelpunt vormen, de concentraties niet veel boven de grenswaarden liggen.

In deze prognose is het effect van de recessie niet meegenomen.

Afgezien van het ammoniakplafond (50% realisatie kans) zullen de overige emissieplafonds in 2010 wel worden gehaald.

De door de EU vastgestelde luchtkwaliteitsnormen (die van PM10 en NO₂) zijn waarschijnlijk maar beperkt relevant voor de mate waarin het lokale mengsel van luchtverontreiniging de volksgezondheid schaadt. De concentratie van verbrandingsaerosol (zoals zwarte rook) lijkt daarvoor een veel betere indicator.

Stedelijke milieukwaliteit

Verkeerslawaai heeft een relatief grote invloed op het oordeel over de kwaliteit van de leefomgeving.

Zo'n 2-15% van de ziektelast in Nederland is toe te schrijven aan milieufactoren (luchtverontreiniging, geluid, UV-straling, binnenmilieu). Hiermee scoort Nederland overigens goed in vergelijking met omringende landen.

De wijze waarop op dit moment energie wordt bespaard bij nieuwe woningen staat op gespannen voet met de kwaliteit van het binnenmilieu en kan leiden tot gezondheidsschade

Gemiddeld wordt op zo'n 20% van het stedelijk gebied in Nederland één of meer milieunormen overschreden, waarbij het wegverkeerslawaai van stedelijke en provinciale wegen de belangrijkste factor is.

Over de omgevingsdienst staat in de milieubalans het volgende: 'Over de manier waarop deze schaal vergroting moet worden ingevuld verschillen de meningen aanzienlijk'.

De verstedelijkingsdoelen staan op gespannen voet met het waarborgen of verbeteren van de stedelijke milieukwaliteit. Er ligt vooral een beleidsopgave om de geluidhinder van verkeer langs stedelijke en provinciale wegen te reduceren.

Geluid

De meeste geluidhinder door verkeer wordt veroorzaakt door wegverkeer. Daarbij zijn gemeentelijke wegen een veel grotere bron van geluidhinder dan rijkswegen. Het verkeer op gemeentelijke wegen is de afgelopen jaren toegenomen. Bij voortzetting van het huidige beleid mag niet worden verwacht dat het doel wordt gehaald om in 2010 het geluidniveau van het wegverkeer met 2 dB(A) en het geluidniveau van het spoorvervoer met 7 dB(A) te verminderen.

Geluidhinder door wegverkeer is sinds 1990 eerst gedaald maar daarna weer toegenomen (CBS, 2009)

Het aantal woningen met geluidbelasting groter dan 65 dB(A) is min of meer constant gebleven doordat geluidmaatregelen het effect van een forse toename van het wegverkeer hebben gecompenseerd.

Ondanks een groei in het railverkeer is de geluidbelasting afgenomen, naast maatregelen aan de infrastructuur, steeds meer stille reizigerstreinen zijn ingezet.

De ernstige geluidhinder door vliegverkeer is sinds 1995 gestaag afgenomen. De geluidbelasting van woningen rond de regionale luchthaven bij Groningen is sinds 2005 echter toegenomen. Bij Groningen is zowel het aantal woningen met een geluidbelasting boven 56 als boven 48 dB(A) meer dan verdubbeld. Bij Rotterdam en Lelystad zijn de verschillen tussen 2005 en 2008 gering.

Omgevingsvergunning

Op grond van de nieuwe Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) zullen veel vergunningen op het gebied van bouwen, milieu en gebruik vervangen worden door één allesomvattende vergunning: de omgevingsvergunning. Onder het motto "Regels die werken, lasten beperken" beoogt het ministerie van VROM met de invoering van de omgevingsvergunning de dienstverlening aan burgers en bedrijven te verbeteren en de administratieve lasten te reduceren. In essentie zal de omgevingsvergunning inhouden dat niet langer burgers en bedrijfsleven hoeven te worstelen met de coördinatieproblematiek in geval van meerdere benodigde toestemmingen, maar dat de overheid dit probleem moet oplossen. De gemeente Groningen staat net als alle andere gemeenten voor de opgaaf zijn front- en backoffice voor te bereiden op de komst van de omgevingsvergunning. Een complexe klus voor vooral drie diensten: ROEZ, HVD en Milieudienst. Het gaat hierbij om enkele tientallen soorten vergunningstrajecten, die deels ook via waterschappen en provincie lopen.

Inmiddels heeft VROM aangekondigd dat de invoering (opnieuw) wordt uitgesteld. Onduidelijk is nog wat de nieuwe invoeringsdatum wordt. Het hernieuwde uitstel wordt deels veroorzaakt door het feit dat het wetgevingstraject pas begin volgend jaar kan worden afgerond met publicatie in het Staatsblad. Normaliter gaat er dan een termijn van 6 maanden lopen

die de diverse uitvoeringsinstanties in staat stelt om zich zorgvuldig voor te bereiden op de invoering van de nieuwe wet. Een tweede reden is gelegen in het feit dat de ICT voorzieningen die het rijk op zou leveren t.b.v. de uitvoering van de omgevingsvergunning nog niet gereed zijn.

De vertraging in het wetgevingstraject is overigens voor een belangrijk deel toe te schrijven aan de discussie rond de vorming van omgevingsdiensten en de hiermee samenhangende overdracht naar gemeenten van bevoegdheden die nu nog bij de provincies zijn belegd.

Omgevingsdienst

In juni 2009 hebben het ministerie van VROM, VNG en IPO een packagedeal gesloten over toezicht en handhaving van omgevingsrecht. Onderdeel van deze deal is dat complexe en bovenlokale taken in nieuw te vormen regionale uitvoeringsdiensten worden uitgevoerd en dat provincies enkele Wm-taken aan gemeenten overdragen. Regionale uitvoeringsdiensten moeten op 1 januari 2012 operationeel zijn. Daarnaast worden kwaliteitscriteria gesteld voor de uitvoering van alle vrom-taken. In de veiligheidsregio Groningen zal een regionale uitvoeringdienst moeten worden opgericht. Hoe dit wordt vormgegeven en wat de gevolgen zijn voor de gemeente Groningen zijn kan nu nog niet worden aangegeven.

Bijlage 3. Samenwerking externen

De duurzaamste stad is een resultaat dat gestoeld is op samenwerkingsverbanden en goede aansluitingen. Uitgangspunt van de samenwerking is dat deze het lokale duurzaamheidsprogramma versterkt. Hieronder wordt een overzicht gegeven van samenwerkingsverbanden en de meerwaarde daarvan. De indeling is naar lokaal, regionaal, landelijk en internationaal schaalniveau.

1. Lokaal

Milieufederatie Groningen (MFG), Informatiepunt duurzaam bouwen (IpDubo) en IVN

De MFG, IpDubo en IVN hebben samen met bureau Meerstad een programma ontwikkeld dat gericht is op potentiële kopers/bewoners van Meerstad. De MFG heeft zich met enkele werkateliers gericht op de ideeënvergaring uit de doelgroep potentiële kopers. IVN heeft voor leerlingen uit groep 7/8 van basisscholen uit Slochteren en Groningen een lespakket energie ontwikkeld met specifiek de opdracht een duurzame/energie neutrale woning te ontwerpen. IpDubo verzorgt informatiematerialen over het energieconcept Meerstad voor bewoners. Dit programma is financieel ondersteund met een LvDO, Leren voor Duurzame Ontwikkelingsubsidie. MFG en IpDubo zijn ook betrokken bij de 'Duurzaamste wijk Hoogkerk' waar in november de aftrap van het project gepaard gegaan is met een presentatie van het Klimaatstraatfeest, een landelijk initiatief waarin de MFG een van de partners is.

Duurzaamheidscentrum

In 2008 zijn een drietal scenario's onderzocht voor een duurzaamheidscentrum. De raad heeft gekozen voor een fysiek duurzaamheidscentrum om de lokale samenwerking op grond van duurzaamheid te versterken en zichtbaar te maken voor de belanghebbenden. In het afgelopen jaar is gezocht naar een geschikte locatie. Een locatie waarin alle betrokken instellingen gezamenlijk gehuisvest zouden worden bleek niet reëel. In 2010 zal de publieksfunctie van het duurzaamheidscentrum operationeel zijn. De Stichting duurzaamheid (werktitel) wordt verantwoordelijk voor de exploitatie van het Duurzaamheidscentrum.

Lokaal Akkoord

In het Lokaal Akkoord maken gemeente en woningcorporaties met een integrale aanpak afspraken ten behoeve van een aantrekkelijk woon- en leefklimaat. Ten behoeve van ons speerpunt energiebesparing in de sociale woningvoorraad, hebben we met de woningcorporaties een plan van aanpak gemaakt, zoals beschreven in het hoofdstuk speerpunten.

Energie en het Akkoord van Groningen

De werkgroep energie van het Akkoord van Groningen (RUG, Hanzehogeschool, UMCG, Gasunie en TNO en ICT sector) heeft in samenwerking met Energy Valley een aantal projecten ontwikkeld die deel uitmaken van Het Akkoord van Groningen 2.0. Samen investeren in kennis en innovatie. De partners van het Akkoord van Groningen (gemeente, RUG, Hanzehogeschool Groningen en UMCG) hebben dit nieuwe Akkoord eind juni in Den Haag aangeboden aan de minister-president.

In 2008 is een begin gemaakt met de projecten Energietransitie Zernike en het Groen-gas-programma die ook in 2010 belangrijke dragers van deze samenwerking zullen zijn. Voorbeelden van overige samenwerkingsprojecten zijn het ontwikkelen van (top)stages voor VMBO, HBO en WO-studenten en Young Energy Valley, een (inter)nationaal door jonge energieprofessionals te organiseren energie-evenement dat wordt gekoppeld aan de jaarlijkse Energy Delta Convention.

Energieconvenant Groningen

Een belangrijke energiepartner is het Energie Convenant Groningen, waarin provincie, gemeente, Nuon en de Gasunie als partners van het eerste uur in zitten. Het convenant is in 2008 uitgebreid met Essent, Rabobank, het Waterbedrijf en GasTerra. Dit samenwerkingsverband heeft geleid tot diverse interessante programma's en projecten. In de periode 2008 / 2009 heeft het Energieconvenant meegewerkt aan 12 projecten, waarvan een aantal in de gemeente Groningen.

2. Provinciaal

Energieakkoord Noord Nederland

In het kader van het energieakkoord wordt onder andere gewerkt aan het Actieplan Gebouwde Omgeving, waarin de provincie met het rijk verkent

wat de mogelijkheden zijn om een van de experimenteergebieden, zoals in het Lenteakkoord beschreven, te worden. De inzet is om voor de drie noordelijke regio's een aangescherpte energienorm in te voeren. In 2009 zal over de consequenties hiervan voor de gemeente en de lokale bouwers overleg en afstemming plaats moeten vinden. Verder is het Actieplan Biomassa voor het groen gasprogramma en het stimuleren van schone en duurzame brandstoffen een basis voor een goede samenwerking. Ondertussen werken we nog steeds aan een lobby voor windturbines in de stad.

3. Noord-Nederland

In SNN-verband is samen met het Rijk de Gebiedsagenda Noord-Nederland opgesteld. Dit is de komende tien jaar het kader voor deelname van het Rijk in investeringen in het fysieke domein. In deze gebiedsagenda is de ambitie van het noorden vanuit het Energieakkoord als opgave verwoord. Ondermeer door het voornemen de ruimtelijke ordening mede te baseren op duurzame energiesystemen.

4. Landelijk

Platform Duurzame Overheden (PDO)

Het platform duurzame overheden is een uitwerking van het Klimaatakkoord dat de VNG met het Rijk heeft afgesloten. Dit platform wil informatie en ervaringen delen, met inbreng van deskundigen, vooral (innovatieve) praktijkvoorbeelden, ondermeer door regionale bijeenkomsten. Een belangrijke rol is weggelegd voor themateams. Vertegenwoordigers van gemeenten, departementen, VNG en het Klimaatverbond maken hiervan deel uit. Er zijn vijf themateams: 1. Duurzame overheid, 2. Duurzame energieproductie, 3. Schone en zuinige mobiliteit, 4. Energiezuinige gebouwde omgeving, 5. Duurzame bedrijven. Groningen heeft zich verbonden aan duurzame mobiliteit. Onze voorkeur lag bij energiezuinige omgeving, maar deze was overschreven.

100.000+-gemeenten

Er bestaat een bestuurlijk platform van milieuwethouders van de (22) gemeenten met meer dan 100.000 inwoners. Twee maal per jaar worden milieubrede thema's besproken vanuit gemeentelijk perspectief om richting het rijk krachten te bundelen. Er is een relatie met VNG en het klimaatakkoord, zodat signalen vanuit het platform ook opgepakt worden door de VNG.

G-27

Groningen maakt onderdeel uit van de G27-gemeenten. De G27-gemeenten hebben richting de ministers Cramer en Van der Hoeven het aanbod gedaan om werk te maken van een duurzaam gebouwde omgeving. Dit houdt onder andere in het tekenen van FSC-convenant, toepassing prestatie-instrument GPR-gebouw, onderzoek naar laagrentende lening voor particulieren en aanpak verbetering huurwoningen. Groningen heeft hiervoor een deelnameverklaring naar een duurzame voorraad ondertekend.

K5

Groningen vormt samen met Apeldoorn, Tilburg, Heerhugowaard en Den Haag een van de vijf landelijke koplopers dankzij haar brede en programmatische aanpak om energieneutraal, klimaatneutraal dan wel CO₂-neutraal te zijn. Samen met het agentschap SenterNovem van EZ en VROM hebben deze gemeenten een subsidie/stimuleringsprogramma uitgewerkt voor klimaatneutrale gemeenten als uitwerking van het Klimaatakkoord dat de VNG gesloten heeft met het rijk. De K5 vormt een belangrijk platform om te lobbyen richting het rijk en om koploperervaringen uit te wisselen.

5. Internationale samenwerking

De gemeente Groningen werkt samen met een aantal internationale partners, waaronder zusterstad Oldenburg, in het interregionale project 'Build with Care'. Dit project wordt uitgevoerd binnen het Europese subsidieprogramma Interreg B. In dit project zijn projecten van het duurzaamheidsprogramma ondergebracht. Met Hamburg en Tianjin (China) vindt er kennisuitwisseling plaats op het gebied van duurzaamheid en ecologische ontwikkeling. We houden nieuwe internationale projectmogelijkheden in de gaten.

Bijlage 4. Overzicht subsidieregelingen⁸

Onderstaand overzicht is een samenvatting en een momentopname. De gemeente Groningen kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor de juistheid van de informatie.

Subsidie	Maatregelen	Voorwaarde	Opmerking / Toelichting
Particulier en zakelijk			
Duurzame warmte	Zonneboiler HRe-ketel Warmtepomp	Bestaande bouw voor 1 januari 2008	Totaal vanaf start regeling ongeveer 500 zonneboilers via deze regeling in de Stad. Via Energieconvenant Groningen loopt nog een subsidie voor installateurs (100 euro per geïnstalleerde installatie)
Duurzame energie (SDE)	Zonnepanelen Windmolens (groot), Groen Gas	Vanaf 1 april tot 1 oktober 2009	Enkele kleine projecten gaan door, o.a. zonnepanelen op gebouw DIA Kreupelstraat. Essent Milieu heeft subsidie gekregen voor de productie van 5,5 miljoen m3 groen gas aan de Duinkerkenstraat.
Green Loans	Lening voor duurzame investeringen	Maximaal 15.000 euro tegen aantrekkelijk (verlaagt) tarief lenen. Verschillende banken.	Sinds begin augustus 2009 van start. Vooral interessant voor kleine ingrepen die moeilijk onder de hypotheek kunnen vallen.
Groene daken gemeente Groningen	Vegetatiedak (3-laags systeem)	30 euro/m2 tot maximaal 1500 euro	In 2010 wordt regeling aangepast. Dan ook voor scholen, bedrijven en woningcorporaties
Particulier			
Subsidie EPA woningen	Subsidie op energieprestatieadvies woningen en maatwerkadvies	Alleen voor particulieren. Maximaal 200 euro vergoed. Vanaf 1 juli 2009 van kracht.	Uitwerking binnen Groningen via Energiek adviesloket. Energiek adviesloket heeft eigen adviseur in dienst en kan daarmee kosteloos (met behulp van de subsidie) deze adviseur inzetten voor particulieren en VVE's.
Meer met Minder	Minimaal 2 labelsprongen	Voor particulieren. Bijdrage bij behalen van meer dan 2-labelsprongen	Beschikbaar gestelde budget is voldoende voor de noodzakelijke energiescan vooraf en achteraf om labelsprongen aan te tonen..Uitvoering in Groningen via IPDubo/ energiek adviesloket
Subsidie dubbel glas	Alleen HR++glas	Particulier woning voor 1995. Gaat 1 oktober in met terugwerkende kracht tot 1 juli (!)	Maximaal 20 % vergoed
Lage BTW isolatie	Alle isolatiematerialen behalve glas	Vanaf 1 juli 6 % BTW in plaats van 19 %.	Alleen voor oudere woningen niet voor nieuwbouw
Algemene Subsidieverordening Gemeente Groningen (ASV-2002)	Ondermeer voor: - schoonmaakacties - milieu en Duurzaamheid	Voorwaarden variëren per subsidiemogelijkheid	Iedere ingezetene van Groningen kan een subsidieverzoek indienen voor activiteiten die de kwaliteit van de leefomgeving verbeteren.

⁸ Voor zover relevant voor Groningen

Zakelijk			
Energiescans MKB gemeente Groningen	EPA-U of soortgelijke scan	Maximaal 75 % vergoed	Na een langzame start wordt er nu wel gebruik gemaakt van deze regeling.
Energie investering aftrek (EIA)	Uit lijst EIA,	Voor bedrijven en woningcorporaties (vanaf 1 juni 2009)	
UKR duurzame warmte en koude	Subsidie op onderzoek en maatregelen	Tenderregeling tot 2 november 2009	
123subsidie.nl Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)	- energie - innovatie - verduurzaming - ontwikkeling	20 subsidiemogelijkheden voor ondernemers in Noord-Nederland op een rij	Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) heeft speciaal voor ondernemers 20 subsidie-regelingen op een rij gezet. Daaronder zitten veel regelingen die gericht zijn op innovatie en verduurzaming.
Utiliteit			
UKR energieneutrale scholen en kantoren	Subsidie op maatregelen (e-besparing, CO2-besparing)	Tenderregeling alleen meest kansrijke krijgen subsidie. Aanvragen tot 2 december 2009	Voor Groningen waarschijnlijk deelname van renovatie Borgmanschool en nieuwbouw SOZA-WE.
Crisispakket kabinet frisse scholen	Maatregelen energiebesparing + verbeteren binnenmilieu	Onduidelijk hoe de verdeling is. Totaal 100 miljoen beschikbaar voor basis scholen en 50 miljoen voor voorgezet onderwijs. Periode 2009 - 2011	Schoolbesturen moeten via gemeente aanvraag doen. Onbekend of regeling voor basisscholen nu al van kracht is. Op 19 augustus is regeling voor voortgezet onderwijs gepubliceerd. Cofinanciering is 60%. 40% moet door schoolbesturen gefinancierd worden.
Uitsluitend via gemeenten			
UKR Klimaatneutrale gemeente	Subsidie op onderzoek	Nog niet van start. Binnenkort publicatie regeling	Binnen de gemeente bereiden wij een aanvraag voor.
SLOK (subsidie lokale klimaatinitiatieven)	50 % subsidie op uren	Periode 2009 t/m 2013	Uitsluitend voor gemeente en provincie. De gemeente Groningen heeft inmiddels een positieve beschikking ontvangen. Het uitvoeringsprogramma is gereed en vult het jaarprogramma duurzaamheid aan.
Interreg "Build with Care"	50 % subsidie op uitvoeringskosten	Vanaf 2008 tot 2012	Europees subsidieprogramma voor landen rond de Noordzee. De gemeente heeft nu 5 projecten binnen dit programma. Thema is duurzaam bouwen.

SenterNovem heeft onlangs in opdracht van VROM/WWI de Energiesubsidiewijzer ontwikkeld en ter beschikking gesteld aan de stichting Meer met Minder. De Energiesubsidiewijzer geeft een overzicht van subsidies en andere regelingen zoals financieringen voor particuliere woningeigenaren, huurders, woningcorporaties en gemeenten. Veel gemeenten geven in het kader van klimaatbeleid een subsidie of garantie voor een lening aan de inwoners, bedrijven en organisatie binnen hun gemeenten. Deze komen op de website Meer met Minder. Ook de regelingen op nationaal, provinciaal, regionaal niveau zijn te vinden in deze energiesubsidiewijzer: www.meermetminder.nl en klik energiesubsidiewijzer aan.

Alle subsidiemogelijkheden voor bedrijven in Noord-Nederland staan op de site www.123subsidie.nl. Veel van de genoemde regelingen zijn gericht op verduurzaming en innovatie.